

HET NEDERLANDSE RODE KRUIS

Deel IV: De deportatietransporten naar Auschwitz in 1943

30 oktober 1953

Uitgave van het Hoofdbestuur van de Vereniging het Nederlandsche Roode kruis

HOOFDBESTUUR VAN HET NEDERLANDSE ROODE KRUIS

L.S.

Deze uitgave is de zesde in de reeks publicaties inzake het lot der gedeporteerde joden, en deel IV der Auschwitz-serie.

De deeltjes I, II, III en VI van deze serie zijn reeds verschenen.

Binnenkort kan nog de publicatie worden verwacht van deel V, betreffende de deportaties naar Auschwitz in 1944.

Er wordt naar gestreefd, alle Joodse deportaties successievelijk te behandelen, zodat na voltooiing dezer serie publicaties een zo volledig mogelijk beeld zal zijn verkregen over het lot der gedeporteerde Joden. Het staat nog niet vast, of de noodzakelijke voorwaarde daartoe - het behouden blijven van een kleine kern deskundige medewerkers bij het Informatiebureau - lang genoeg aanwezig zal zijn. Als gevolg daarvan is het onzeker, of nog publicaties zullen kunnen verschijnen over de nog resterende onderwerpen, t.w.:

- 1) de deportaties naar andere kampen dan Auschwitz en Sobibor
- 2) de deportaties van Nederlandse Joden uit België en Frankrijk.

Ook deze uitgave is bewerkt door de heer J. Looijenga, hoofd van de Afdeling J (Joodse personen) van het Informatiebureau.

Het Nederlandsche Roode Kruis

De Directeur van het .

Informatiebureau:

J. van de Vosse

's-Gravenhage, October 1953.

I N D E X

Hoofdstuk I	Algemene opmerkingen	blz. 2
Hoofdstuk II	De voorjaarstransporten 1943	blz. 12
Hoofdstuk III	De najaarstransporten 1943	blz. 26

Bijlagen:

I	Samenvatting van de conclusies voor de voorjaarstransporten 1943	blz. 40
II	Samenvatting van de conclusies voor de najaarstransporten 1943	blz. 41

AUSCHWITZ, DEEL IV

De deportatie-trasporten naar Auschwitz in 1943

HOOFDSTUK I

ALGEMENE OPMERKINGEN

1 . Deportatieperioden in 1943

Nadat sinds het vertrek van het transport van 12 december 1942, waarmee de "Coselperiode" (zie het deel Auschwitz III van deze publicaties) eindigde, een rustpauze was ingetreden, die met de gebruikelijke dosis camouflage "Kerstpauze" werd genoemd, maar schijnt te zijn veroorzaakt door een tekort aan transportmateriaal, werden met ingang van 11 Januari 1943 de Jodendeportaties uit Nederland hervat.

Buiten de "Sobibor-periode" (2 maart t/m 20 juli 1943), waarover reeds een afzonderlijke publicatie van het Nederlandsche Rode Kruis is verschenen, zijn vervolgens in 1943 twee deportatie-perioden te onderscheiden, n.l.:

de periode van 11 januari t/m 23 februari 1943, waarin rechtstreeks naar Auschwitz 9 transporten zijn vertrokken, t.w. 8 uit Westerbork en 1 uit Apeldoorn (korteidshalve te noemen "Voorjaarstransporten 1943"), en:

de periode van 24 augustus t/m 16 november 1943, waarin rechtstreeks naar Auschwitz 8 transporten zijn vertrokken, n.l. 7 uit Westerbork en 1 uit Vught (kortweg te noemen "Najaarstransporten 1943").¹

¹ Afzonderlijk staan de transporten van 20/21 april en 14 September 1943, resp. van Amsterdam/Westerbork naar Theresienstadt en van Westerbork naar Bergen Belsen - Theresienstadt.

Omtrent het lot van de meeste der betrokken gedeporteerden, die voor een groot deel later ook zijn terechtgekomen in Auschwitz, bevat deel VI van deze publicaties reeds vele aanwijzingen.

De beide groepen transporten worden wegens hun verschillend karakter hierna in afzonderlijke hoofdstukken (II en III) behandeld.

2 . Documentatiemateriaal

Dezelfde documenten, welke van belang waren voor de behandeling van de rechtstreekse Auschwitz-transporten in de "Coselperiode" (zie Auschwitz III, blz. 62), zijn dit geheel of gedeeltelijk ook nog voor de behandeling van de Auschwitz-transporten van 1943.

Ter vermijding van onnodige herhalingen, wordt van het gebruik, dat van deze stukken is gemaakt, verder alleen mededeling gedaan, voor zover dit tot beter begrip van zaken nuttig kan zijn.

Op de thans te bespreken deportatie-periode heeft voorts betrekking op het bewaard gebleven gedeelte van de administratie van de "Krankenbau Monowitz", bevattende de personalia van alle mannen, die van 7 juli 1943 t/m 19 juni 1944 in deze inrichting opgenomen zijn geweest (totaal ruim 15000 namen, waarvan er een aantal twee of meermalen voorkomen; hieronder 2375 namen van uit Nederland gedeporteerden, van wie vele hebben behoord tot de najaarstransporten van 1943, maar ook een aantal tot de voorjaarstransporten van dit jaar).

Het document is zeer zorgvuldig bewerkt, zodat naamsverbasteringen (voornamen zijn voluit geschreven) en andere fouten weinig voorkomen.

Vóór de namen zijn de matriculenummers vermeld, waaronder de betrokkenen in Auschwitz zijn geregistreerd, en achter de namen de data van "Zugang" en "Abgang", onder bijvoeging van één der volgende aanduidingen:

(overleden)

"nach Birkenau"

"nach Auschwitz"

"Entlassen".

Op grond van deze aanduidingen kunnen ten aanzien van het lot der betrokkenen al dadelijk algemene conclusies worden opgesteld, welke in de volgende paragraaf zijn uitgewerkt.

Verder werden met betrekking tot in 1943 gedeporteerde mannen enkele gegevens verkregen uit een van de "International Tracing Service" ontvangen fotokopie van de administratie van het "Ausbildungskommando" van Auschwitz over de periode 3 oktober 1942 t/m 1 juni 1943.

Het stuk vermeldt de namen en de matriculenummers van de betrokkenen, alsmede de data, waarop zij in genoemd commando werden opgenomen, en bevat voorts aantekeningen omtrent overplaatsing naar andere commando's, afvoering naar de "Krankenbau", tijdstip van overlijden e.d.m.

Doordat er slechts weinig namen van uit Nederland gedeporteerden in voorkomen, is het stuk voor de transporten uit Nederland van weinig betekenis.

Hopelijk bestaat er later nog gelegenheid een aparte publicatie aan de transporten naar Theresienstadt, Bergen-Belsen en andere kampen buiten Auschwitz te wijden.

Ten slotte is voor het onderzoek inzake de transporten na 7 september 1943 nog enig gebruik kunnen worden gemaakt van het zg. "Nummerboek" van Auschwitz.

Dit boek, waarvan de bij het Informatiebureau aanwezige, uit Franse bron afkomstige fotokopie getiteld is "Matricules d'Auschwitz de 150 000 à 200 000 avec destination", is eigenlijk niets dan een "naakte" lijst van uitsluitend matriculenummers (zonder vermelding van de namen dergenen, aan wie die nummers hebben toebehoord), achter enige waarvan hoogstens aantekeningen zijn geplaatst als "üb" ("überstellt"), "entl." ("entlassen"), + (overleden), dan wel een plaatsnaam (klaarblijkelijk de plaats of het kamp van bestemming) of een "checkings"-teken in de vorm van een ✓, alles echter zelfs zonder opgaaf van data.

De uit dit boek te putten gegevens hebben in het algemeen slechts betrekkelijke en individuele waarde, eerstens omdat zij, wegens het ontbreken van data, op zichzelf geen uitsluitel geven met betrekking tot het belangrijkste punt van onderzoek, nl. dat inzake de bepaling van (uiterste) tijdstippen van overlijden, en voorts omdat zij, wegens het ontbreken van namen, ook op andere punten geen opheldering geven, tenzij de dragers van de betrekkelijke matriculenummers uit anderen hoofde bekend zijn, dus in individuele gevallen.

Het "Nummerboek" heeft daardoor voor het overige in hoofdzaak slechts hulp van enige betekenis kunnen bieden bij de nadere bepaling van de dislocaties van het Vught - Auschwitz-transport van 15 november 1943 (zie paragraaf 4 van Hoofdstuk III), omdat dit transport in zijn geheel is gematriculeerd, en de nummerserie met de bijbehorende namen grotendeels kunnen worden gereconstrueerd - en ten slotte voor het stellen van een uitzonderingsconclusie in sommige gevallen, waarin achter enig nummer in het "Nummerboek", waarvan de drager in de Krankenkau-administratie van Monowitz als "entlassen" is vermeld, geen der bovengenoemde aanduidingen voorkomt (zie paragraaf 4 van Hoofdstuk III).

3. Algemene conclusies betreffende afzonderlijke groepen van gedeporteerden, behoord hebbende tot verschillende transporten

Aangaande de hierna te vermelden groepen van gedeporteerden, die tot verschillende Westerbork - Auschwitztransporten van 1943 hebben behoord, maar die eenzelfde lot hebben ondergaan (in hetzelfde werkkamp zijn terechtgekomen of anderszins aan een gelijke behandeling zijn onderworpen) kunnen op voorhand algemene conclusies worden getrokken, die, ter vergemakkelijking van de bespreking der afzonderlijke transporten, hieronder sub I t/m III zijn geformuleerd en toegelicht.

Voorts vinden voor 1943 toepassing de reeds in het deel Auschwitz III opgestelde conclusies voor de groepen, welke hieronder sub IV zijn gereleveerd.

I. Algemene conclusies inzake het overlijden van mannen, wier personalia voorkomen in de administratie van de "Krankenkau Monowitz"

Overeenkomstig de in de vorige paragraaf genoemde aanduidingen, welke in deze administratie voorkomen, kunnen voor de bepaling van het lot der betrokkenen de

volgende groepen worden onderscheiden, en de daarbij vermelde conclusies worden getrokken.

a. Zij, die blijkens de Krankenbau-administratie in Monowitz zijn overleden. De data van overlijden van deze mannen zijn uiteraard die, waarop zij blijkens de kolom "Abgang" uit de administratie van de Krankenbau zijn afgevoerd.

b. Degenen, die zijn afgevoerd naar Birkenau.

Uit het feit, dat Birkenau het vergassingskamp was, alsmede uit de omstandigheid, dat van de tot deze groep behoord hebbende mannen bijna niemand is teruggekeerd of naderhand nog ergens is aangetroffen (tenzij in enkele uitzonderingsgevallen, waarbij is gebleken dat de betrokkenen in een bijzondere positie hebben verkeerd), moet worden geconcludeerd, dat, tenzij individueel anders blijkt, al deze mannen door vergassing om het leven zijn gebracht uiterlijk de dag na die, waarop zij uit de Krankenbau-administratie werden afgeschreven.

c. Degenen, die zijn afgevoerd naar Auschwitz.

Uit getuigenverklaringen (in het bijzonder die van een Joods medicus van het transport van 14 september 1943, die ruim een jaar in de Krankenbau Auschwitz werkzaam is geweest), alsmede uit het feit, dat van de naar Auschwitz afgevoerde mannen verscheidene zijn teruggekeerd of later nog ergens zijn aangetroffen, moet worden geconcludeerd, dat in het algemeen deze mannen niet terstond werden vergast, maar nog een levenskans kregen.

Zij werden als regel gedurende zekere tijd in het "Krankenrevier" te Auschwitz opgenomen, en daarna opnieuw tewerkgesteld.

Eerst nadat zij eventueel later weer door ziekte of verzwakking voor verdere arbeid ongeschikt werden bevonden, werden ook zij voor vergassing naar Birkenau afgevoerd.

Daar voor de in 1942 en 1943 in het eigenlijke Auschwitz tewerkgestelde mannen op grond van sterfte-statistieken in "normale" gevallen een maximale levensduur van 3 à 4 maanden is moeten worden aangenomen, terwijl bovenbedoelde medicus op grond van de ervaring uit zijn tijd zelfs spreekt van ongeveer 6 maanden "of bevrijding", doch overigens moet worden bedacht, dat de uit Monowitz teruggekeerden bij hun aankomst te Auschwitz reeds in een minder goede lichamelijke conditie hebben verkeerd, wordt het uit een oogpunt van kansrekening juist geacht voor de onderhavige groep mannen, tenzij individueel anders blijkt, het uiterste tijdstip van overlijden te stellen op 3 maanden na de datum, waarop de afvoering uit de Krankenbau-administratie van Monowitz heeft plaatsgehad.

Om de schijn te vermijden, dat op deze wijze de overlijdensdatum exact kon worden vastgesteld, zal bij de toepassing van deze conclusie de uiterste sterfdatum steeds zijn te fixeren op de laatste dag van de maand, waarin met bijberekening van 3 maanden wordt uitgekomen.

d. Zij, die uit de Krankenbau Monowitz werden "entlassen".

Dit kan niet anders hebben betekend, dan dat de betrokkenen, na hun ontslag uit de Krankenbau, opnieuw in Monowitz werden tewerkgesteld.

Zij kunnen, voor zover zij niet zijn gerepatrieerd, dan wel na de grote evacuatie in andere kampen zijn aangetroffen, óf in Monowitz zijn overleden (mogelijk zonder opnieuw in de Krankenbau te zijn opgenomen), óf zijn overleden tijdens de evacuatie.

Voor de veronderstelling van hun overlijden in Monowitz, buiten de Krankenbau, zou kunnen pleiten de omstandigheid, dat van elke matriculeserie slechts gedurende bepaalde tijd nummers in de Krankenbau-administratie verschijnen, zodat zij na zeker tijdstip niet meer voorkomen. Daaruit zou dan mogelijk zijn af te leiden, dat het betreffende transport, behoudens enkele zéér sterken, op dat tijdstip was uitgestorven.

Tegen deze veronderstelling pleit echter de overweging, dat, blijkens getuigenverklaringen, de toestanden in Monowitz, vooral in 1944, geleidelijk verbeterden, zodat degenen, die uit de Krankenbau werden ontslagen om opnieuw in Monowitz te worden tewerkgesteld (en die zonder twijfel hebben behoord tot de meest krachtigen, omdat zij, naar mag worden aangenomen, anders wel naar Auschwitz of Birkenau zouden zijn afgevoerd), geleidelijk betere levenskansen kregen. Daarmede zou dan tevens op andere (en plausibele) wijze zijn verklaard, dat zij verder niet meer in de Krankenbau-administratie voorkomen.

Zo bezien zou de Krankenbau dan moeten worden beschouwd als een selectieoord, waar de sterken, die tegen de zware arbeid bestand waren, werden uitgezocht, en de zwakken afvielen.

Theoretisch is er nog een derde mogelijkheid, nl. dat er selecties zijn gehouden buiten de Krankenbau om. Het is echter in het gehele verband gezien weinig aannemelijk, en blijkt ook niet uit getuigenverklaringen, dat van de sterkeren op staande voet een aantal zou zijn afgevoerd naar Auschwitz/Birkenau, terwijl anderen meermalen in de Krankenbau werden opgenomen en daar dagen, zelfs weken, werden verpleegd. Verder pleit tegen deze gedachte het grote aantal teruggekeerden van de groep "Entlassen".

De tweede theorie, die ervan uitgaat, dat de selecties in de Krankenbau plaats hadden, wordt trouwens bevestigd door één der overlevenden, die lange tijd in Monowitz heeft verbleven, en zulks uitdrukkelijk verklaart met betrekking tot degenen, die als "arbeitsunfähig" werden doorgezonden naar Birkenau.

Op deze gronden is geconcludeerd, dat de "Entlassenen" tenzij individueel anders mocht blijken,² op het tijdstip van de grote evacuatie nog in leven zijn geweest, zodat zij, voor zover zij niet zijn gerepatriëerd, niet bij de evacuatie in Monowitz zijn achtergebleven, of na de evacuatie niet zijn aangetroffen in andere kampen, tijdens de evacuatietochten moeten zijn overleden.

De tijdstippen van hun overlijden kunnen worden vastgesteld overeenkomstig de gegevens, welke omtrent de evacuatietransporten zijn vermeld in het deel Auschwitz VI van deze publicaties.

II. Algemene conclusie inzake het overlijden van mannen, die van Auschwitz uit zijn gezonden naar Warschau

Een volgende algemene conclusie, die op voorhand valt te stellen, betreft de mannen, die in 1943 van Auschwitz uit voor het verrichten van puinopruimingswerkzaamheden naar het verwoeste Ghetto te Warschau zijn overgebracht.

Ter zake kan in hoofdzaak worden verwezen naar hetgeen omtrent deze categorie reeds is medegedeeld op blz. 123-125 van het deel Auschwitz VI.

² Zie in het bijzonder de gevallen, bedoeld in paragraaf 4 van Hoofdstuk III.

Nader kan nog worden vermeld, dat de bedoelde mannen, die hebben behoord tot verschillende Westerbork-Auschwitz-transporten van 1943 (héél enkele van 1942), maar voor het merendeel tot de transporten van 31 augustus, 7 september en 19 oktober 1943, tezamen met vele buitenlanders in vier contingenten uit Auschwitz zijn vertrokken (op 7 en 8 oktober en 26 november 1943, en een laatste groep in december 1943), maar dat alleen de eerste beide groepen terstond rechtstreeks naar Warschau zijn vervoerd (aankomst 9 resp. 10 oktober 1943).

De groep van 26 november is zéker, die van december 1943 vermoedelijk langs een omweg gegaan, via Posen. Op deze tocht, die voor de November-groep enige dagen duurde, zijn, blijkens de verklaring van een overlevende, velen door de Duitse bewakers doodgeschoten.

De algemene conclusie, die hier gemakshalve zij herhaald, luidt, dat alle mannen, van wie bekend is of moet worden aangenomen, dat zij tot één der naar Warschau overgebrachte groepen hebben behoord, tenzij individueel anders blijkt, moet worden aangenomen, dat zij zijn overleden:

a. niet eerder dan de dag van hun vertrek uit Auschwitz (zo deze bekend is; anders uiteraard te nemen 7 oktober 1943) doch uiterlijk 31 maart 1944, voor zover zij na laatstgenoemde datum (waarop de in de eerste maanden van 1944 in het Ghetto geheerst hebbende tyfusepidemie kan worden geacht te zijn uitgewoed) niet meer in Warschau of elders zijn aangetroffen;

b. niet eerder dan 1 april 1944, doch uiterlijk 28 juli 1944 (datum van evacuatie van de overlevenden naar Dachau), voor zover zij na 31 maart 1944 nog in Warschau zijn gemeld, maar niet meer zijn aangetroffen bij het evacuatietransport of daarna;

c. niet eerder dan 28 juli, doch uiterlijk 6 augustus 1944, voor zover bekend is, dat zij met het evacuatietransport zijn vertrokken, doch niet in Dachau zijn geregistreerd.

Voor het overige wordt verwezen naar hetgeen omtrent de Warschau-groepen is medegedeeld bij de behandeling van de afzonderlijke transporten hierna.

III. Algemene conclusies inzake vrouwen, die voor het ondergaan van "medische" experimenten opgenomen zijn geweest in de zg. "experimentenblokken"

Van verschillende transporten van 1943, maar voornamelijk van die van 24 augustus, 14 en 21 september 1943, zijn een aantal gehuwde vrouwen, die geen jonge kinderen bij zich hadden, en enkele ongehuwde vrouwen, die zich als gehuwd hadden opgegeven, aangewezen voor het ondergaan van "medische" experimenten, en daartoe opgenomen in de zg. "experimentenblokken" ("Block 10" en later ook "Block 1" van het kamp Auschwitz).

Ten aanzien van het lot van deze vrouwen staan voorts de volgende feiten vast:

1e. Afgezien van de op hen toegepaste experimenten, ondervonden zij een betrekkelijk goede behandeling. Aan de eigenlijke experimenten zijn slechts enkele vrouwen gestorven. Een en ander komt tot uiting in het bijzonder grote aantal overlevenden (meer dan 45% van het totaal aantal vrouwen, dat voor het ondergaan van experimenten is uitgezocht).

2e. Wel is in het begin een aantal vrouwen overleden aan besmettelijke ziekten (tyfus, dysenterie, roodvonk). Enige vrouwen, die door deze ziekten waren aangetast, werden ter vergassing overgebracht naar Birkenau

3e. Vrouwen, die ongeschikt werden bevonden voor verdere experimenten, of die weigerden zich daaraan langer te onderwerpen, dan wel uit de experimentenblokken werden afgevoerd, omdat op het betreffende tijdstip meer vrouwen dan nodig voor de proefnemingen beschikbaar waren, gingen eveneens naar Birkenau.

Zij werden echter niet, althans niet dadelijk, vergast, maar in verschillende arbeidscommando's ('Strassenbaucommando', 'Wäscherei', 'Lederbearbeitungsabteilung', 'Strickerei', 'Schneiderei' e.d.) tewerkgesteld.

De arbeid was in deze commando's niet overal even zwaar (het zwaarst in het "Strassenbaucommando", dat trouwens ook als strafcommando gold).

Geregeld waren er echter overplaatsingen, en zagen vrouwen, die in een zwaar commando waren terechtgekomen, kans naar een lichter commando over te gaan. Daarom kunnen aangaande de levensduur van vrouwen, van wie bekend is, dat zij op zeker moment in een bepaald commando werden geplaatst, alleen op grond van dit gegeven geen bijzondere gevolgtrekkingen worden gemaakt, en is er, tenzij in individuele gevallen nadere gegevens ter beschikking staan, voor de vaststelling van een uiterste overlijdensdatum voor deze vrouwen geen andere mogelijkheid dan allen onder één categorie te brengen.

In totaal zijn vóór de opheffing van "Block 10" (zie hieronder sub 4e) 3 groepen vrouwen voor tewerkstelling naar Birkenau afgevoerd, n.l.:

op 18 september 1943	12 vrouwen
op 23 juni 1944	± 80 vrouwen
op 13 juli 1944	± 30 vrouwen.

4e. Het tweede experimentenblok ("Block 1") werd ingericht in juli 1944.

De daarin opgenomen vrouwen waren afkomstig van "Block 10", dat op 6 oktober 1944 geheel werd opgeheven, waarbij ook de in dit blok nog aanwezige vrouwen werden overgebracht naar Birkenau en in lichte arbeidscommando's werden tewerkgesteld.

De levensomstandigheden waren in "Block 1" zeer gunstig, zodat moet worden aangenomen, dat alle daarin opgenomen vrouwen op het tijdstip van de grote evacuatie nog in leven zijn geweest.

Ook in "Block 10" waren de toestanden sedert juni 1944 aanmerkelijk verbeterd. Van deze maand af tot 6 oktober 1944 is in dit blok geen der aanwezige vrouwen overleden.

5e. In november 1944 zijn een aantal vrouwen overgebracht naar Bergen-Belsen, alwaar verschillende van hen zijn overleden. Bij de grote evacuatie in januari 1945 zijn de meeste overgebleven vrouwen overgebracht naar Ravensbrück en omgeving. Ook tijdens en na deze evacuatietocht zijn een aantal vrouwen overleden.

6e. Dankzij het grote getal overlevenden is uit de beschikbare getuigenverklaringen, gesteund door enkele gegevens uit de administratie, nagenoeg de volledige lijst der voor het ondergaan van experimenten aangewezen vrouwen kunnen worden samengesteld, en is van bijna allen bekend, tot welke der onder le t/m 5e genoemde categorie zij hebben behoord.

Tevens is aan de hand van de sub 6e bedoelde stukken het tijdstip van overlijden van de meeste vrouwen individueel, hetzij nauwkeurig of bij benadering, kunnen worden vastgesteld.

In een aantal gevallen echter, behorende tot de hier onder genoemde categorieën, bleek individuele vaststelling van het overlijden niet mogelijk te zijn, en moesten aan de hand van de bovenvermelde feiten algemene conclusies worden opgesteld als in het onderstaande zijn geformuleerd.

a. Vrouwen van wie vaststaat, dat zij in het experimentenblok waren opgenomen, maar omtrent wie verder geen individuele gegevens ter beschikking staan.

Het enige wat met betrekking tot deze vrouwen met voldoende zekerheid kan worden vastgesteld is, dat zij op het tijdstip van de grote evacuatie niet meer in leven zijn geweest, omdat kan worden aangenomen, dat de namen van alle vrouwen, die in november 1944 naar Bergen-Belsen zijn afgevoerd, of met het evacuatietransport zijn meegegaan, uit de verklaringen van overlevenden bekend zijn geworden.

Ten aanzien van deze categorie kan dus slechts worden geconcludeerd, dat de daartoe behorende vrouwen zijn overleden in Auschwitz of Birkenau niet eerder dan de dag na aankomst in Auschwitz (3 dagen na vertrek uit Westerbork), en uiterlijk 18 januari 1945 (datum van de evacuatie).

b. Vrouwen, van wie door overlevenden is verklaard, dat zij zijn overleden in het experimentenblok, terwijl het tijdstip van hun overlijden niet, of niet bij benadering, is opgegeven.

Aangezien op grond van de beschikbare getuigenverklaringen de gevallen van overlijden in "Block 10" na februari 1944 moeten worden geacht bekend te zijn, moet worden aangenomen, dat deze vrouwen zijn overleden niet eerder dan de dag van aankomst te Auschwitz, en uiterlijk 29 februari 1944.

c. Vrouwen die, blijkens getuigenverklaringen, op 18 september 1943 uit "Block 10" zijn afgevoerd naar Birkenau.

Met het oog op de geschatte maximale levensduur van de vrouwen, die in de hierboven sub 3e genoemde arbeidscommando's zijn tewerkgesteld, moet worden aangenomen, dat deze vrouwen uiterlijk eind februari 1944 waren overleden.

Het tijdvak, waarin haar overlijden kan hebben plaatsgehad, is dus begrensd tussen 18 september 1943 en 29 februari 1944.

d. Vrouwen van wie op grond van getuigenverklaringen bekend is, of moet worden aangenomen, dat zij op 23 juni 1944 uit "Block 10" zijn afgevoerd naar Birkenau.

Daar de arbeidscommando's, waarin deze vrouwen zijn tewerkgesteld, dezelfde waren, waarin ook de vrouwen, die bij de opheffing van "Block 10" op 6 oktober 1944 naar Birkenau werden overgebracht, en van wie er verschillende zijn teruggekeerd, terechtkwamen, moet worden aangenomen dat de namen der tot de hier bedoelde categorie behorende vrouwen, die op laatstgenoemde datum nog in leven waren, bekend zijn.

Voor zover deze op of na die datum nog levend aangetroffen vrouwen niet naar Bergen Belsen zijn afgevoerd, en niet zijn meegegaan met het evacuatietransport (zie boven sub a), moeten zij worden geacht te zijn overleden te Birkenau niet eerder dan 6 oktober 1944, doch uiterlijk 18 januari 1945.

De op of na 6 oktober 1944 niet meer levend aangetroffen vrouwen moeten dus worden geacht te zijn overleden vóór deze datum, doch niet eerder dan 23 juni 1944.

e. Vrouwen van wie op grond van getuigenverklaringen bekend is, of moet worden aangenomen, dat zij op 13 juli 1944 uit "Block 10" naar Birkenau zijn afgevoerd.

In verband met de beschikbare gegevens omtrent hun tewerkstelling, kan ten aanzien van deze vrouwen slechts de conclusie worden getrokken dat zij, voor zover zij niet naar Bergen-Belsen zijn overgebracht, of niet met het evacuatietransport zijn meegezonden, moeten worden geacht te zijn overleden niet eerder dan 15 juli 1944, doch uiterlijk 18 Januari 1945 (zie boven sub a).

Ten slotte gelden voor de vrouwen, die blijkens getuigenverklaringen naar Bergen Belsen of, bij de evacuatie, naar Ravensbrück zijn afgevoerd, voor zover hun overlijden niet individueel is kunnen worden vastgesteld, de regelen gesteld in het deel Auschwitz VI.

IV. Algemene conclusies betreffende gedeporteerden

a. van wie hier te lande na hun deportatie brieven zijn ontvangen;

b. die blijkens de administratie van de "Krankenbau-Auschwitz" uit deze inrichting zijn ontslagen, terwijl nadien van hen niets meer werd vernomen;

c. van wie de bewaard gebleven resten van de Auschwitz-administratie "Fragebogen" zijn aangetroffen;

d. wier namen voorkomen in het "Kommandobuch-Golleschau", terwijl het tijdstip van hun overlijden daarin niet is aangegeven.

Voor de in 1943 gedeporteerden, die onder deze categorieën vallen, gelden in het algemeen dezelfde conclusies als voor de overeenkomstige groepen van de transporten van 1942.

Terzake wordt verwezen naar blz. 85 t/m 94 van deel III van deze publicaties.

Een aanvullende opmerking dient hier te worden gemaakt met betrekking tot de toepassing van de aldaar op blz. 89/90 geformuleerde algemene conclusie inzake de briefschrijvers, voor wat betreft diegenen, van wie hier te lande brieven zijn ontvangen op 7 april 1944.

Het is namelijk bekend, dat deze brieven op 30 januari 1944 uit Auschwitz waren verzonden, terwijl sommige ervan op een nog vroegere datum waren gedateerd.

Verder zijn van verreweg de meeste betrokkenen nadere gegevens bekend, hetzij uit getuigenverklaringen, hetzij uit de administratie van de "Krankenbau" van Auschwitz en Monowitz, uit de "Fragebogen" of uit andere administratieve gegevens, ook van andere kampen, inzonderheid die, waarin de gevangenen van Auschwitz na de grote evacuatie zijn terechtgekomen.

Verhoudingsgewijs zijn bovendien vrij velen in leven gebleven. Een en ander wijst erop, dat zij, die in januari 1944 nog in leven waren, ook verder tamelijk ruime levenskansen hebben gehad, zulks in overeenstemming met het reeds vroeger geconstateerde feit, dat gedeporteerden, die de misère van de eerste kamptijd te boven kwamen, hoe langer hoe beter tegen het harde kampleven bestand raakten.

Aan de andere kant mag worden aangenomen, dat van het bestaan van hen, die na genoemd tijdstip inderdaad nog lange tijd in leven zijn gebleven, uit de overvloedige gegevens, welke over de latere tijden beschikbaar zijn, nog wel is gebleken.

Daarom kan ook voor de briefschrijvers, wier namen voorkomen op de brieflijst van 7 april 1944, voor zover individueel omtrent hun lot niets naders bekend is, de bovenbedoelde algemene conclusie worden gehandhaafd, waarbij dan, met bijberekening van de op blz. 90 van deel III genoemde termijn van 2 maanden, en met inachtneming van de toegepaste afronding op de einddatum van de lopende maand, als uiterste sterfdatum wordt gevonden: 30 juni 1944.

Het laatst zijn hier te lande nog een aantal brieven ontvangen op 25 juli 1944, voor het merendeel afkomstig van in 1944 gedeporteerden, doch ook enkele van gedeporteerden, behoord hebbende tot de najaarstransporten van 1943.

Deze brieven spelen echter voor de bepaling van het lot der afzenders bijna geen rol meer, doordat van verreweg de meesten van hen uit anderen hoofde nadere gegevens bekend zijn.

In het algemeen verliezen trouwens de brieflijsten voor de behandeling van de latere transporten meer en meer hun betekenis, door de reeds gereleveerde, verhoudingsgewijs geleidelijk toenemende omvang van het beschikbare documentatiemateriaal (uit getuigenverklaringen, door het hoger percentage overlevenden, en uit de bewaard gebleven grotere gedeelten van kampadministratiën).

Ten slotte kan thans nog een aanvulling worden gegeven op hetgeen op blz. 91 van deel III is vermeld inzake de vermoedelijke betekenis van de in de administratie van de "Krankenbau-Auschwitz" achter de namen van sommige gevangenen geplaatste letter T. Een uit Auschwitz teruggekeerd Joods medicus, die een psychologische studie heeft geschreven met betrekking tot de Duitse gevangenkampen, heeft inmiddels medegedeeld, dat deze letter wellicht heeft betekend "Terminverhör". Dit was namelijk de gebruikelijke term voor een "verhoor", tot het ondergaan waarvan bij wijlen gevangenen werden ontboden bij de "Politische Abteilung".

Het schijnt dat weinigen dit verhoor overleefden. Daar overigens ook bij dit nieuwe gezichtspunt onzekerheden blijven bestaan, en hiermede dus in feite geen nauwkeurige gegevens inzake het individuele lot der betrokkenen zijn verkregen, brengt een en ander in de ten aanzien van de "T-gevallen" getrokken conclusie geen verandering.

Voor de toepassing van de vorenvermelde algemene conclusies wordt voor het overige voor zover nodig verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij de behandeling der afzonderlijke transporten.

HOOFDSTUK II

De voorjaarstransporten van 1943

(11 januari t/m 23 februari 1943)

1. Algemene opmerkingen

In sterkere mate dan de Auschwitz-transporten van het najaar 1942, hadden de voorjaarstransporten van 1943 het karakter van vernietigingstransporten, geaccentueerd vooral hierdoor, dat zij voor het merendeel waren samengesteld uit oudere en minder valide personen, die niet in aanmerking kwamen om te worden tewerkgesteld, en dus waren bestemd om terstond bij aankomst te Auschwitz te worden vergast.

Overwegend is ook het aantal vrouwen. Al dan niet verband houdend met de samenstelling en de omvang dezer transporten, is in elk geval vermeldenswaard een (als enige van dien aard bekend geworden) geheime order van het hoofd van het "Reichssicherheitshauptamt" (RSHA), waarbij de deportatie werd bevolen van 45.000 personen van Joodse bloede, waarvan 3.000 uit Nederland, in het tijdvak van 11 t/m 31 januari 1943.

Aan deze order werd door de "Befehlshaber der Sicherheitspolizei" in Nederland voldaan door het doen afvoeren van 5 transporten, resp. op 11, 18, 23 en 29 januari 1943 uit Westerbork en op 22 januari 1943 uit Apeldoorn ("Apeldoornse Bosch-transport"), totaal ter sterkte van 3.594 personen.

Daarna vertrokken in deze periode uit Westerbork nog 4 transporten, resp. op 2, 9, 16 en 23 februari 1943, tezamen omvattende 4.283 personen.

Hoewel in de bovenbedoelde order was gerekend, dat tussen 22 en 33% van de gedeporteerden geschikt zou zijn als arbeidskracht, is het zeker, dat bij de transporten uit Nederland dit percentage bij lange na niet is gehaald, althans dat het percentage tewerkgestelden veel lager is geweest.

Overigens zal er in de hier besproken periode aan "arbeidskrachten" in Auschwitz geen gebrek zijn geweest door de daar aanwezige grote contingenten Polen, Fransen en Belgen.

Uit de beschikbare gegevens omtrent de selecties voor tewerkstelling blijkt trouwens, dat de beoordeling op "Arbeitsfähigkeit" vrij streng is geweest, n.l. dat in het algemeen lagere leeftijdsgrenzen werden in achtgenomen dan bij de selecties der transporten in 1942 golden, en lang niet allen, die ingevolge hun leeftijd voor tewerkstelling in aanmerking zouden moeten komen, daarvoor zijn aangewezen.

Zwak of ziekelijk uitziende personen vielen af en werden, ongeacht hun leeftijd, met de ouden van dagen en de jonge kinderen met hun moeders, naar de gaskamers verwezen.

Van bijzondere aard is het reeds afzonderlijk genoemde transport van 22 januari 1943 uit Apeldoorn, waarmede de geesteszieken en de meeste leden van het verplegend personeel van de Joodse psychiatrische inrichting "Het Apeldoornse Bosch" werden afgevoerd. Met uitzondering van een deel van het personeel, is dit transport terstond bij aankomst te Auschwitz in zijn geheel vernietigd.

2. Overzicht

Hieronder volgt een overzicht van de voorjaarstransporten in 1943, met vermelding van hun sterkte en samenstelling, ter toelichting v.z.n. van de te nemen conclusies. In de laatste kolom is het aantal overlevenden vermeld.

Transportdatum (vertrek uit Nederland in 1943)	Aantallen gedeporteerden, tevens gesplitst in m. en vr.	Personen boven de 50 jaar	Kinderen beneden 16 jaar	Kinderen beneden 16 jaar	Aantallen van kolom 5 gesplitst in de leeftijdsgroepen van:				Aantal overlevenden
					16-17 jaar	18-35 jaar	36-40 jaar	41-50 jaar	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Uit Westerbork:									
11-1	750	391	71	288	9	139	51	89	8
	M 346	161	42	143	6	65	25	47	4
	V 404	230	29	145	3	74	26	42	4
18-1	748	443	88	217	9	87	42	79	-
	M 315	180	46	89	2	40	19	28	-
	V 433	263	42	128	7	47	23	51	-
23-1	516	353	38	125	5	52	18	50	1
+	M 234	161	20	53	1	20	13	19	1
	V 282	192	18	72	4	32	5	31	=
29-1	659	365	104	190	11	78	30	71	2
	M 240	119	42	79	3	37	11	28	2
	V 419	246	62	111	8	41	19	43	-
2-2	890	582	77	231	7	108	31	85	1
	M 321	206	37	78	3	40	7	28	1
	V 569	376	40	153	4	68	24	57	-
9-2	1184	649	154	381	13	176	66	126	12
	M 476	225	73	178	7	85	30	56	12
	V 708	424	81	203	6	91	36	70	-
16-2	1108	427	180	501	28	246	86	141	5
	M 515	171	96	248	15	118	43	72	4
	V 595	256	84	253	13	128	43	69	1
23-2	1101	728	99	274	10	111	37	116	4
	M 413	244	50	119	4	57	15	43	2
	V 688	484	49	155	6	54	22	73	2
Totaal	6956	3938	811	2207	92	997	361	757	33
	M 2860	1467	406	987	41	462	163	321	26

	V 4096	2471	405	1220	51	535	198	436	7
22-1	921	(Transport Apeldoornse Bos)							-
Totaal- generaal	7877								33

3. De afzonderlijke transporten

a. Het transport van 11 januari 1943

Blijkens verklaringen van overlevenden werden ter stond na aankomst van dit transport te Auschwitz de mannen en de vrouwen gescheiden, en hadden vervolgens de gebruikelijke selecties plaats, waarbij van beide groepen een aantal "arbeitsfähig" geachten voor tewerkstelling werd uitgezocht. De overigen werden op vrachtauto's geladen en naar de gaskamers gebracht.

Mannen

Het aantal tewerkgestelde mannen moet iets meer dan 80, doch kan op het allerhoogst 90 hebben bedragen. Dit is af te leiden uit het gereconstrueerde fragment van de betreffende matriculeserie, hetwelk loopt van 86707 (C) t/m 86782 (W), en dus 76 namen (resp. nummers) omvat. Vóór de C en na de W zullen nog enkele nummers van deze serie hebben gelegen, echter hoogstens iets meer dan 10, mede omdat daarvoor tot aan het einde, resp. het begin van de aangrenzende nummerseries van buitenlandse transporten geen ruimte is.

Van het bestaan van een tweede matriculeserie is niet gebleken.

Uit de lijsten van hier te lande ontvangen brieven en uit de administratieve gegevens van de "Krankenbau" van Auschwitz en Monowitz zijn de namen van 68 tewerkgestelden bekend (inclusief 3 overlevenden; een vierde is tijdens het transport naar Auschwitz nog vóór het bereiken van de Duitse grens ontvlucht). Hun leeftijden variëren van 17 tot 51 jaar. Het aantal mannen van 16 t/m 50 jaar bedraagt echter, blijkens het staatje op blz. 13 hierboven, 143, dus zonder de bovenbedoelde vluchteling 142, d.i. 52 meer dan het bovenvermeld aantal van 90 man, dat maximaal voor tewerkstelling kan zijn aangewezen en 74 meer dan het aantal van 68 tewerkgestelden, dat bij name bekend is.

Deze verschillen maken het moeilijk voor dit transport tot een verantwoorde conclusie te komen.

Uit statistisch oogpunt bezien is - aangezien verreweg het grootste deel der tewerkgestelde mannen bij name bekend is, de beste oplossing deze, dat alleen die bij name bekenden (en degenen omtrent wie individueel uit verklaringen van overlevenden alsnog mocht komen vast te staan, dat zij ook tot deze groep hebben behoord) worden geacht langer te hebben geleefd en dat alle anderen, tenzij individueel anders blijkt, als terstond overleden worden beschouwd. Bij deze werkwijze bedraagt de statistische fout,

zoals uit bovenstaande cijfers volgt, ten hoogste 30% maar waarschijnlijk belangrijk minder.³

In totaal zijn van 16 gematriculeerden de sterfdata bekend. Hiervan liggen er in:

januari 1943: 1
 februari 1943: 7
 maart 1943: 5
 april 1943: 1
 mei 1943: 1
 juni 1943: 1

Rekening houdend met deze gegevens en met de maximale levensduur van de mannelijke kampbewoners van Auschwitz in 1942 en 1943, welke op 3 à 4 maanden is te stellen, kan voor de mannen, die tot de tewerkgestelden hebben behoord, voor zover omtrent hen niets naders bekend is, als uiterste overlijdensdatum worden vastgesteld: 30 april 1943.

Deze datum is statistisch verantwoord, daar nadien slechts van het bestaan van 10 van deze mannen nog is gebleken, en, gezien de verhouding van de sterftcijfers in de bovenvermelde maanden, niet is aan te nemen, dat er na eind april 1943 nog veel meer in leven zijn geweest. Van totaal 63 mannen zijn brieven ontvangen, alle uit Birkenau, en wel het laatst:

in februari-mei 1943 van 57 mannen
 op 7 september 1943 van 1 man
 op 7 april 1944 van 5 mannen.

Ingevolge het gestelde in alinea 4 op blz. 90 van deel III, n.l. dat, indien bij terugrekening van 2 maanden wordt uitgekomen op een datum, die ligt vóór de uiterste sterfdatum volgens de algemene conclusie, deze conclusie geldend blijft, is dus slechts op de laatstbedoelde 1 resp. 5 mannen de bijzondere conclusie omtrent de briefschrijvers van toepassing.

Tenslotte valt nog te vermelden, dat de namen van 9 mannen zijn terug gevonden in de "Krankenbau"-administraties, n.l. 8 in die van Auschwitz en 1 in die van Monowitz.

Vrouwen

Blijkens eenstemmige verklaring van 3 overlevende vrouwen (in totaal zijn er 4 teruggekeerd) werden bij de selectie bij aankomst 40 jonge vrouwen voor tewerkstelling aangewezen.

Van de met name bekende tewerkgestelden was de jongste 19, de oudste 34 jaar oud. Daar voorts één der overlevende vrouwen met stelligheid verklaart, dat er geen

³ De "Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten" past de omgekeerde redenering toe, en rekent, tenzij individueel anders is gebleken, alle mannen van 16 t/m 50 jaar tot de tewerkgestelden. Hoewel op deze wijze de statistische fout uiteraard minimaal 70% bedraagt, handelt de Commissie hiermede in overeenstemming met het 3e lid van art. 3 van de wet van 2 juni 1949 (Staatsblad J 227; zie v.z.n. Deel III van deze publicaties, blz. 5, Hoofdstuk I, sub 1), omdat, gezien de leeftijden der bekende tewerkgestelden, van alle mannen van genoemde leeftijdsgroepen strikt genomen alleen met zekerheid kan worden gezegd, dat zij zijn overleden tussen de dag van aankomst van het transport te Auschwitz (14 januari 1943) en de datum, waarop de groep tewerkgestelden was uitgestorven.

jonge meisjes van 16 en 17 jaar bij de tewerkgestelden waren, en ook geen vrouwen boven 35 jaar, is aangenomen, dat de bij de selectie in acht genomen leeftijdsgrenzen hebben belopen van 18 t/m 35 jaar. Het totaal aantal vrouwen in deze leeftijdsgroep bedroeg (blijkens het staatje op blz. 13) 65, met welk cijfer, in aanmerking genomen dat vrouwen, die jonge kinderen bij zich hadden, en enkele zwak of ziek uitziende vrouwen, van wie er 1 met name bekend is, terstond naar de gaskamer zijn verwezen, het genoemd aantal van 40 tewerkgestelden tamelijk wel in overeenstemming is.

Uit deze tewerkgestelden zijn er 4 uitgezocht voor het experimentenblok, van wie er 3 zijn teruggekeerd en 1 in het experimentenblok aan tyfus is overleden (sterfdatum bekend). De overige 36 vrouwen, van wie er slechts 1 is teruggekeerd, zijn tewerkgesteld in Birkenau.

Overlijdensdata zijn niet met zekerheid bekend. Wel blijkt uit de verklaringen van één der overlevenden, dat deze groep vrouwen onder zeer slechte omstandigheden heeft verkeerd, en vrij spoedig was uitgestorven.

In verband hiermede is, met inachtneming van de statistisch vastgestelde maximale levensduur van de tewerkgestelden in het algemeen, ook van deze vrouwen aangenomen dat zij, tenzij individueel anders blijkt, zijn overleden uiterlijk op 30 april 1943.

De hier te lande van 3 vrouwen ontvangen brieven (het laatst resp. op 7 september en 8 november 1943 en 7 april 1944) waren van de teruggekeerde vrouwen afkomstig.

b. Het transport van 18 januari 1943

Omtrent het lot van dit transport is weinig bekend. Er zijn geen overlevenden.

De enige gegevens, waarover wordt beschikt, zijn de namen (met de beginletters B en W) van twee briefschrijvers, resp. 28 en 42 jaar oud, van wie brieven zijn ontvangen uit Birkenau, het laatst in februari/mei 1943, resp. op 7 september 1943, en voorts de naam (met de begin letter S) van een mannelijke gedeporteerde van 18 jaar, die op 1 februari 1943 was opgenomen in de "Krankenbau-Auschwitz", en het matriculenummer 90819 heeft gehad.

Uit deze gegevens blijkt, dat in elk geval enkele mannen van dit transport zijn tewerkgesteld. Hun aantal kan, doordat slechts één matriculenummer gegeven is, niet worden bepaald. Slechts kan worden vastgesteld, dat het gering moet zijn geweest, doordat uit het resterende doel van de Auschwitz-administratie blijkt, dat de dichtst bijliggende bekende matriculenummers 90801 en 90832 hebben toebehoord aan uit het buitenland gedeporteerde Polen, zodat een tussen deze nummers liggende serie van een Nederlands transport op het allerhoogste 30 nummers kan hebben omvat.

Daar het, mede met het oog op de beginletters van de namen der Polen (C en B), niet is aan te nemen, dat die serie toevallig uit precies 30 nummers zou hebben bestaan, is het wel zeker, dat zij kleiner is geweest.

Elke nadere schatting zou een slag in de lucht zijn.

Bij vergelijking met de aantallen mannen in de leeftijdsgroepen, waaruit blijkens de leeftijden der bovenbedoelde 3 mannen de tewerkgestelden kunnen zijn uitgezocht

(zie het staatje op blz. 13), moet in elk geval worden geconcludeerd, dat de meeste tot die groepen behoord hebbende mannen de selectie bij aankomst niet hebben overleefd.

Daarom wordt statistisch gezien de vermoedelijke werkelijkheid het dichtst benaderd, indien alle mannen, van wie niet bekend is dat zij voor tewerkstelling zijn aangewezen, worden geacht terstond bij aankomst te Auschwitz (drie dagen na het vertrek uit Westerbork, dus op 21 Januari 1943) te zijn overleden.

Voor de briefschrijvers geldt de conclusie bedoeld sub IV a van Hoofdstuk I hiervóór, terwijl de zieke, die in de Krankenbau was opgenomen, op grond van de voor de onderhavige periode statistisch bepaalde maximale levensduur, moet worden geacht te zijn overleden uiterlijk 30 april 1943.

Van geen der vrouwen van dit transport is sedert de dag van deportatie meer iets vernomen. Derhalve kan slechts worden geconcludeerd, dat alle vrouwen bij aankomst te Auschwitz terstond naar de gaskamers zijn verwezen.

c. Het transport van 22 januari 1943 ("Apeldoornse Bosch-transport")

Het lot van dit transport, waarmede, behalve de geesteszieken van de Stichting "Het Apeldoornse Bosch" en 50 leden van het verplegend personeel, ook de kinderen van het aan deze instelling verbonden paedagogium "Achisomog" werden afgevoerd, is van voldoende bekendheid, dan dat daarover hier nog uitvoerig zou moeten worden gesproken.

Dat dit transport, met uitzondering van een deel van het meegevoerde personeel (n.l. voor zover dit zich bij het uitladen van de patiënten niet verzette) bij aankomst te Auschwitz op 25 januari 1943 in zijn geheel is vernietigd, blijkt uit getuigenissen van overlevenden van andere transporten, inzonderheid uit de verklaring van een gedeporteerde, die was tewerkgesteld bij het welbekende zg. "Canada-commando" (belast met het verzamelen, sorteren en verzenden van de in beslag genomen bagage van de gevangenen), en die bij de uitlading van de patiënten heeft moeten helpen.

Bij de uitwerking van de gegevens van het transport deed zich niettemin de moeilijkheid voor, dat niet over een volledige transportlijst werd beschikt. In het archief van het Informatiebureau was slechts aanwezig een in Westerbork opgemaakte lijst van "Personen die am 22-1-1943 wahrscheinlich aus Apeldoorn abgereist sind".

Dit gemis is echter verholpen, doordat de "Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten" de beschikking heeft weten te verkrijgen over het bewaard gebleven kaartsysteem van de verpleegden, aan de hand waarvan een zo goed als volledige reconstructie van het transport is kunnen worden bewerkstelligd.

Ook van het verplegend personeel is niemand teruggekeerd.

Van degenen, die de vernietiging op de dag van aankomst hebben overleefd, zijn er enkele uit getuigenverklaringen bij name bekend.

Van één der verpleegsters is voorts op 8 september 1943 een brief ontvangen uit Birkenau, terwijl de namen van twee mannen zijn aangetroffen in het "Kommandobuch Gollerschau" (matriculenummers 93300 en 93302).

Daar uit de beschikbare gegevens geen volledige lijst van de langer in leven gebleven groep is kunnen worden samengesteld (ook de matriculeserie is niet te reconstrueren) is voor de bepaling van de sterfdatum van de betrokkenen moeten

worden aangenomen, dat zij, van wier bestaan naderhand niet meer is gebleken, eveneens op de dag van aankomst zijn overleden.

Van de overigen is het tijdstip van overlijden individueel kunnen worden vastgesteld, voor zover nodig overeenkomstig de conclusies voor de categorie, waartoe zij hebben behoord.

d. Het transport van 25 januari 1943

Volgens verklaring van de enige overlevende van dit transport, een Joods musicus (matriculenummer 93625), die, doordat hij bij het kamporkest van Auschwitz was geplaatst, zich tamelijk vrij kon bewegen en omtrent het lot van zijn transport informatie heeft kunnen inwinnen, zijn van het gehele transport slechts 18, door bedoelde overlevende voor het merendeel met name genoemde mannen bij de selectie bij aankomst gespaard gebleven en tewerkgesteld.

Alle andere mannen en alle vrouwen werden terstond bij aankomst (dus op 26 januari 1943) door vergassing om het leven gebracht.

Aangaande het verdere lot van bovenbedoelde 18 mannen is weinig bekend. Behalve één overlijdensdatum (25 februari 1943) in het "Nummerdodenboek" zijn in de kampadministratie geen gegevens omtrent hen gevonden, terwijl ook geen brieven van hen zijn ontvangen. Overeenkomstig de voor de onderhavige periode statistisch bepaalde maximale levensduur, moeten zij echter, tenzij individueel anders blijkt, worden geacht te zijn overleden uiterlijk 30 april 1943.

e. Het transport van 29 januari 1943

Van dit transport zijn slechts twee mannen, 28 en 32 jaar oud, teruggekeerd.

Behalve van één van hen, zijn nog van 2 andere mannen, resp. 22 en 45 jaar, brieven ontvangen uit Birkenau (op 7 september en 8 november 1943).

Volgens de verklaring van één der overlevenden, zijn 50 jonge en sterke mannen tot 35 jaar voor tewerkstelling aangewezen. De leeftijdsgrens van deze tewerkgestelden moet echter, gezien de leeftijd van één der briefschrijvers (45 jaar) hoger hebben gelegen, doch niet véél hoger, omdat het aantal mannen van 16-40 jaar 51 bedraagt, en dat van 16-50 jaar reeds 79.

Met het oog op deze cijfers wordt de vermoedelijke werkelijkheid het dichtst benaderd, indien wordt aangenomen, dat de mannen van 16-40 jaar, tenzij individueel anders bekend is, de selectie bij aankomst hebben overleefd. Zij zijn, blijkens bovenbedoelde verklaring, in Birkenau tewerkgesteld.

Er zijn slechts twee matriculenummers bekend, nl. 98281 (B) en 98288 (G).

Niettemin is hierdoor de matriculeserie, in aanmerking genomen dat deze ± 50 nummers heeft omvat, ten naaste bij bepaald, en zijn aan de hand daarvan uit het "Nummerdodenboek" 8 sterfdata kunnen worden vastgesteld, waarvan er:

- 4 hebben gelegen in maart 1943
- 2 hebben gelegen in april 1943
- 1 heeft gelegen in juni 1943
- 1 heeft gelegen in augustus 1943

Mede in verband met het sterfteverloop bij de andere transporten in deze periode, kan op grond van deze cijfers worden aangenomen, dat ook bij dit transport de grote sterfte onder de tewerkgestelden heeft gelegen in de maanden februari t/m april 1943. De conclusie voor dit transport moet dus luiden, dat de mannen van 16-40 jaar, tenzij individueel anders blijkt, moeten worden geacht te zijn overleden uiterlijk 30 april 1943, en dat, aangezien van de oudere mannen, behoudens de bovenbedoelde uitzondering, alsmede van de vrouwen en de kinderen, na de dag van aankomst te Auschwitz nimmer meer iets is vernomen, alle anderen terstond bij aankomst, dus op 1 februari 1943, door vergassing om het leven zijn gebracht.

Voor de briefschrijvers geldt uiteraard de afzonderlijke conclusie als bedoeld sub IV a van Hoofdstuk I hiervóór.

f . Het transport van 2 februari 1943

De enige overlevende van dit transport is een man van toentertijd 22 jaar, die na de gebruikelijke "selectie" bij aankomst van het transport te Auschwitz werd tewerkgesteld bij het "Canada-Commando" (zie bij het transport van 22 januari 1943 hiervóór) en in oktober 1943 naar Warschau werd overgebracht.

Hij heeft verklaard, dat ± 40 mannen van 16-40 jaar voor tewerkstelling zijn uitgezocht. Daar blijktens het staatje op blz. 13 het totaal aantal mannen in deze leeftijdsgroep 50 bedraagt, terwijl het gedeelte van de matriculeserie, hetwelk is kunnen worden gereconstrueerd, loopt van 99885 (H) t/m 99907 (S), en derhalve reeds 23 namen omvat, kan bovenbedoeld gegeven, uitzonderingen (waarvan er door de relatant enkele worden genoemd) in aanmerking genomen, als juist worden aanvaard.

In elk geval is de statistische fout gering indien ervan wordt uitgegaan, dat inderdaad de mannen van 16-40 jaar de selectie bij aankomst hebben overleefd. Van deze mannen zijn er, naar bedoelde getuige verder verklaart, 5 tewerkgesteld bij het "Canada-Commando" in Birkenau, waarna de overigen voor het merendeel zouden zijn overgebracht naar Monowitz.

In de Krankenhau-administratie van Monowitz komt echter de naam van geen hunner voor. Daar het bewaard gebleven gedeelte van deze administratie aanvangt met 7 juli (zie Hoofdstuk I, blz. 3, kan worden aangenomen dat zij, voor zover zij niet in Monowitz zijn gebleven zonder in de "Krankenhau" te zijn terechtgekomen, vóór die datum in deze inrichting waren overleden of naar Auschwitz of Birkenau, dan wel naar andere kampen waren afgevoerd.

Inderdaad zijn de namen van twee hunner teruggevonden in de "Krankenhau"-administratie van Auschwitz, terwijl voorts is gebleken, dat een aantal van hen is overgebracht naar Warschau.

Ook zijn uit het "Nummerdodenboek" enkele sterfgevallen in het Auschwitz-complex bekend.⁴

⁴ Zoals reeds vroeger (zie Deel I, blz.10, 3e alinea van onderen) is medegedeeld, werd van overlijden door vergassing (in de kamptermnologie "Sonderbehandlung" genoemd) geen melding gemaakt in de gewone kampadministratie, maar in een afzonderlijk kaartstelsel, dat van tijd tot tijd werd vernietigd. Ook in het "Nummerdodenboek" zijn bij gevolg deze overlijdensgevallen niet aangetekend. Voor de contingenten, die naar Monowitz zijn gedirigeerd, zijn de

Voor de beide "Krankenbau"-gevallen en voor degenen, van wie uit getuigenverklaringen of administratieve bescheiden bekend is, dat zij tot de Warschau-groep hebben behoord, gelden voor zover nodig de conclusies, bedoeld sub II en IV b van paragraaf 3 van Hoofdstuk I hiervóór.

Behalve van de enige overlevende, zijn van 2 mannen brieven ontvangen en wel het laatst op resp. 7 september en 8 november 1943 uit Birkenau. Ten aanzien van deze gevallen wordt verwezen naar de conclusies omtrent de briefschrijvers (zie onder IV a van paragraaf 3 van Hoofdstuk I).

Van de overige tewerkgestelden kan, voor zover individueel niets naders omtrent hen bekend is, alleen met genoegzame zekerheid worden gezegd, dat zij moeten zijn overleden voor de bovengenoemde datum van 7 juli 1943.

Uit de eigenlijke Auschwitz-administratie en de bovenbedoelde getuigenverklaring zijn slechts 10 sterfdata bekend. Hiervan liggen er in:

februari 1943	5
maart 1943	2
april 1943	2
april/mei 1943	1

waarin een aanwijzing kan worden gezien, dat de grootste sterfte, de vergassing in Birkenau buiten rekening gelaten, heeft gelegen vóór eind april 1943.⁵

Daar van de oudere mannen (met uitzondering van een man van 47 jaar, die omstreeks april-mei 1943 werd doodgeslagen te Birkenau) en van de vrouwen en de kinderen van dit transport sedert de deportatie niets meer is vernomen, moet worden geacht vast te staan, dat zij allen op of omstreeks de dag van aankomst te Auschwitz (5 februari 1943) door vergassing om het leven zijn gebracht.

g. Het transport van 9 februari 1943

In tegenstelling met de tot hiertoe besproken transporten, is omtrent het lot van de met dit transport gedeporteerden vrij veel bekend, o.m. doordat 12 mannen zijn teruggekeerd.

Wat betreft de algemene gang van zaken bij de aankomst te Auschwitz, stemmen de verklaringen van deze overlevenden hierin overeen, dat bij de terstond gehouden "selectie" (dus op 12 februari 1943) alle vrouwen en kinderen en oudere mannen, alsmede enkele jongere mannen, die niet verkozen te lopen of bij hun vrouwen wilden blijven (namen van deze laatsten uiteraard alleen bekend voor zover zij door getuigen zijn genoemd), op auto's werden geladen en naar de gaskamers werden gebracht.

vergassingsgevallen, voor zover deze zijn voorgekomen na 7 juli 1943, na te gaan uit de administratie van de "Krankenbau" van Monowitz, n.l. uit de afvoeringen naar Birkenau (vgl. Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub I b). Doordat alle afvoeringen naar Birkenau van mannen van het transport van 2 februari 1943 blijkbaar hebben plaatsgehad vóór 7 juli 1943, zijn voor dit transport omtrent de vergassing geen cijfers te geven en is de sterftestatistiek van dit transport als geheel onvolledig.

⁵ De "Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten" heeft op grond van deze cijfers, en met inachtneming van een statistisch bepaalde maximale levensduur, voor alle tewerkgestelden omtrent wier overlijden geen individuele gegevens ter beschikking staan, als uiterste sterfdatum aangenomen: 30 april 1943.

Toch is van één vrouw van toentertijd 25 jaar, die op de transportlijst staat vermeld als verpleegster, op 7 september 1943 een brief ontvangen uit Birkenau. Klaarblijkelijk is zij, gelijk meer geschiedde met medisch en verplegend personeel, op het laatste moment uit de voor vergassing bestemde groep gehaald om in het kamp in haar beroep te worden tewerkgesteld. Ook omdat van alle andere vrouwen na de dag van aankomst nimmer meer iets is vernomen, is zij kennelijk als een uitzonderingsgeval te beschouwen.

De schattingen door de overlevenden van het aantal tewerkgestelde mannen variëren van 100 tot 200, en die van hun leeftijden van 16 à 18 tot 40 jaar.

Het gereconstrueerde fragment van de matriculeserie loopt van 100852 (A) t/m 100963 (W) en omvat dus 112 namen.

Er rekening mede houdend, dat vóór de A en na de W nog enkele nummers kunnen liggen, kan dus worden aangenomen, dat in totaal \pm 120 mannen zijn gematriculeerd.

Met uitzondering van één jongen van 15 jaar en 2 mannen van resp. 42 en 48 jaar, zijn de bekende gematriculeerden inderdaad allen van de leeftijd van 16-40 jaar.

Daar voorts, blijkens het staatje op blz. 13, het totaal aantal mannen in deze leeftijdsgroep 122 bedraagt, dus iets meer dan het vermoedelijk aantal gematriculeerden en één der overlevenden bovendien verklaart, dat het bevel werd gegeven, dat de "arbeitsfähige" mannen tot 40 jaar moesten uittreden, kan veilig worden aangenomen, dat, behoudens enkele uitzonderingen, de mannen van 16-40 jaar zijn tewerkgesteld.

Zij werden, op 2 timmerlieden na, allen overgebracht naar Monowitz.

Echter komen slechts de namen van 18 mannen voor in de "Krankenbau"-administratie van Monowitz hetgeen uiteraard in hoofdzaak daaraan moet worden toegeschreven, dat het bewaard gebleven deel van deze administratie eerst aanvangt met 7 juli 1943 (zie Hoofdstuk I, blz. 3).

Van in totaal 27 mannen zijn brieven ontvangen, en wel het laatst:

- van 8 mannen op 7 september 1943 uit Monowitz
- van 7 mannen op 7 april 1944 uit Monowitz
- van 4 mannen op 7 september 1943 uit Birkenau
- van 7 mannen op 8 november 1943 uit Birkenau
- van 1 man op 7 april 1944 uit Birkenau

Van deze briefschrijvers zijn er 8 teruggekeerd, "Fragebogen" zijn aangetroffen van 18 mannen, w.o. die van 4 briefschrijvers en van 9 teruggekeerden.

Voorts zijn de namen van 2 mannen gevonden in de "Krankenbau"-administratie van Auschwitz.

Voor deze rubrieken wordt verwezen naar de betreffende algemene conclusies (zie paragraaf 3, blz. 4 e.v. van Hoofdstuk I).

In totaal zijn 34 overlijdensdata bekend (waarvan 32 uit het "Nummerdodenboek" van Auschwitz).

Hiervan liggen er in:

februari 1943	6
maart 1943	12
april 1943	5
mei 1943	4
juni 1943	3

juli 1943	1
augustus 1943	1
april 1945	2

In sterkere mate dan bij het vorige transport moet bij de beoordeling van deze cijfers in aanmerking worden genomen, dat daarin de vergassingsgevallen, welke zouden zijn na te gaan aan de hand van de afvoeringen uit de "Krankenbau" Monowitz naar Birkenau indien de administratie van deze inrichting compleet bewaard zou zijn gebleven, niet zijn verwerkt. Eigenlijk bestaat er dus a fortiori voor dit transport ten aanzien van de tewerkgestelden, omtrent wier lot geen individuele gegevens bekend zijn, slechts stevige grond voor de conclusie, dat zij zijn overleden voor 7 juli 1943.⁶

h. Het transport van 16 februari 1943

Van dit transport zijn 4 mannen en 1 vrouw teruggekeerd. De vrouw was een verpleegster, die, evenals met een verpleegster van het transport van 8 februari 1943 (zie hierboven sub g) is geschied, als enige vrouw uit de voor de gaskamers bestemde groep werd gehaald, om in haar beroep te worden tewerkgesteld.

Alle andere vrouwen, zomede de kinderen en de oudere, zieke en zwak uitziende mannen, zijn, blijkens de getuigenverklaringen, terstond bij aankomst te Auschwitz op 19 februari 1943 vergast. Van geen van hen is trouwens na die datum ooit meer iets vernomen.

Volgens opgaaf van de overlevende mannen werden bij de terstond gehouden selectie de mannen van 18-40 jaar voor tewerkstelling aangewezen.

De leeftijden van de bekende gematriculeerden vallen, op één twijfelachtige uitzondering na (een niet met zekerheid geïdentificeerde briefschrijver van 13 jaar) inderdaad binnen de aangegeven leeftijdsgroep.

Daar blijkens het staatje op blz. 13 het aantal mannen in deze leeftijdsgroep in totaal 176 bedroeg, terwijl de gereconstrueerde matriculeserie loopt van 103541 (C) t/m 103698 (V), dus buiten de letters A-B en W t/m Z reeds 158 nummers omvat, zal een schatting van het aantal tewerkgestelden op 170 á 180 niet ver bezijden de werkelijkheid zijn, en kan derhalve op goede grond worden aangenomen, dat de mannen van 16-40 jaar, behoudens uitzonderingen (alleen bekend voor zover die door de overlevenden zijn opgegeven) voor tewerkstelling zijn "geselecteerd".

De tewerkgestelden bleven tot 1 maart 1943 "in quarantaine" te Auschwitz, en werden vervolgens overgebracht naar Birkenau, waar zij in verschillende arbeidscommando's werden ingedeeld.

In de quarantaineperiode zijn twee mannen overleden.

⁶ Op grond van algemene statistische gegevens neemt de "Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten" ook hier als uiterste sterfdatum: 30 april 1943, daarbij do gevallen, waarin na die datum nog van het bestaan van tewerkgestelden is gebleken, als uitzonderingsgevallen beschouwend. Het aantal van diegenen onder hen, van wie met zekerheid vaststaat, dat zij na die datum nog in leven zijn geweest, bedraagt reeds 49 (w.o. 12 overlevenden, 10 briefschrijvers, van wie geen andere gegevens bekend zijn, 11 man, die blijkens administratieve gegevens nadien zijn overleden, en 16 man van wie latere mutaties van andere aard in de administratie zijn vermeld).

Uit de verklaringen der overlevenden, uit de brieflijsten en uit het feit, dat de in het "Nummerdodenboek" geregistreerde sterfgevallen alle plaats hadden in Birkenau, moet worden opgemaakt, dat nagenoeg de gehele groep in dit kamp is gebleven. Slechts van een der tewerkgestelden, die trouwens is teruggekeerd, is de naam gevonden in de "Krankenbau"-administratie van Monowitz.

Van 23 mannen zijn brieven ontvangen, alle uit Birkenau en wel het laatst:

in februari/mei 1943 van 1 man
 op 15 juni 1943 van 1 man
 op 7 september 1943 van 8 mannen
 op 8 november 1943 van 9 mannen
 op 7 april 1944 van 4 mannen

Ten aanzien van deze briefschrijvers wordt verwezen naar hetgeen is vermeld onder IV a van paragraaf 3 van Hoofdstuk I.

In totaal zijn uit het "Nummerdodenboek" 17 sterfdata bekend.

Hiervan liggen er in:

februari 1943	2
maart 1943	10
april 1943	3
mei 1943	1
juli 1943	1

Uit deze cijfers kan worden opgemaakt, dat de grootste sterfte heeft gelegen vóór eind april 1943, terwijl er anderzijds van mag worden uitgegaan, dat van het bestaan dergenen, die langer hebben geleefd, uit de ontvangen brieven, uit de administratie of uit getuigenverklaringen, nadien nog wel is gebleken.

Op deze grond is geconcludeerd, dat de tewerkgestelden, omtrent wie geen individuele gegevens bekend zijn, moeten worden geacht te zijn overleden uiterlijk 30 april 1943.

Als begindatum van het tijdvak, waarbinnen het overlijden kan hebben plaatsgehad, moet, in verband met de bovenvermelde quarantaineperiode, worden aangenomen: 1 maart 1943.

i . Het transport van 23 februari 1943

Van dit transport zijn 2 mannen (bij hun deportatie resp. 18 en 22 jaar oud) en 2 vrouwen (van toentertijd 29 en 32 jaar) teruggekeerd.

Uit hun verklaringen, die op sommige punten tegenstrijdig zijn, moet worden opgemaakt, dat bij de gebruikelijke selectie bij aankomst van het transport te Auschwitz een aantal jonge mannen en vrouwen voor tewerkstelling is uitgezocht.

Hun aantallen worden verschillend opgegeven. Zo wordt bijv. door één der overlevende vrouwen gesproken van 30 mannen en 30 vrouwen, en door een mannelijke overlevende van 57 mannen en geen vrouwen.

Wegens het ontbreken in de kampadministratie van gegevens omtrent de vrouwen, kan het genoemde aantal van 30 vrouwelijke tewerkgestelden niet worden geverifieerd.

Ook is geen matriculeserie te reconstrueren. Daarom is er, hoewel door eliminering van de moeders van de (49) kinderen beneden 16 jaar theoretisch uit de transportlijst zou zijn na te gaan welke 30 van de ± 80 bij het transport ingedeelde vrouwen (zie het staatje op blz. 13) vermoedelijk voor tewerkstelling in aanmerking zijn gekomen, hier de voorkeur aan gegeven uit de verklaringen van overlevenden (ook van andere transporten) de tewerkgestelden individueel te noteren, en aan de hand van de omtrent hen vermelde gegevens tijdstippen van hun overlijden afzonderlijk vast te stellen.

Alle andere vrouwen zijn geacht, tegelijk met de kinderen en de oudere, zieke en zwak uitzierende mannen, terstond na de selectie bij aankomst, dus op of omstreeks 26 februari, door vergassing om het leven te zijn gebracht.

Wat de tewerkgestelde mannen betreft, zal het bovenvermelde aantal van 57 niet ver bezijden de waarheid zijn.

De met zekerheid bekende matriculeserie loopt van 104043 (D) t/m 104080 (S), en omvat derhalve 38 nummers, terwijl uit de overeenkomstige aard der in het "Nummerdodenboek" vermelde mutaties is kunnen worden afgeleid, dat voor de D en na de S nog tenminste 17 nummers hebben gelegen. Aangenomen kan worden, dat ± 60 mannen zijn gematriculeerd.

De leeftijden der uit de administratie en de brieflijsten bekende tewerkgestelden liggen, op 3 uitzonderingen na, in de groep van 18-41 jaar. Daar, blijkens het staatje op blz. 13, het totaal aantal bij het transport ingedeelde mannen van die leeftijd 72 bedraagt, en rekening moet worden gehouden met het afvallen van zieken en zwakken (namen alleen bekend voor zover zij door overlevenden zijn opgegeven) is, als statistisch het best verantwoord, aangenomen, dat alle mannen in de genoemde leeftijdsgroep, tenzij in individuele gevallen anders is gebleken, tot de tewerkgestelden moeten worden gerekend. De statistische fout bedraagt dan naar schatting hoogstens $\pm 10\%$.

Naar uit de verklaringen van de overlevenden, uit de kampadministratie, en uit de ontvangen brieven blijkt, zijn nagenoeg alle voor arbeid geselecteerde mannen tewerkgesteld in Auschwitz en Birkenau. Slechts 3 hunner blijken te zijn terechtgekomen in Monowitz, 1 in Golleschau en 1 in Kobior (klein buitencommando van Auschwitz).

Brieven zijn ontvangen van 1 vrouw (die is teruggekeerd) en van 13 mannen, nl. het laatst op:

7 september 1943 van 6 mannen uit Birkenau
 8 november 1943 van 5 mannen uit Birkenau
 7 april 1944 van 1 vrouw uit Birkenau
 7 april 1944 van 1 man uit Auschwitz
 7 april 1944 van 1 man uit Monowitz

Voor deze briefschrijvers en voor de Monowitz- en Golleschau-gevallen geldt v.z.n. hetgeen in paragraaf 3, sub I en IV, van Hoofdstuk I is geconcludeerd.

Van 25 der tewerkgestelde mannen zijn uit het "Nummerdodenboek" de sterfdata bekend.

Hiervan liggen er in:

maart 1943	13
april 1943	8
mei 1943	3

juni 1943 1

Daar blijktens deze cijfers de grootste sterfte heeft gelegen vóór eind april 1943, is op statistische gronden aangenomen, dat ook de tewerkgestelde mannen van dit transport, omtrent wie geen individuele gegevens bekend zijn, zijn overleden uiterlijk 30 april 1943.

HOOFDSTUK III

De najaarstransporten van 1943

(24 augustus t/m 16 november 1943)

Van de 8 deportatie-transporten, die in deze periode uit Nederland zijn vertrokken, hebben sommige eenzelfde lot ondergaan. In verband hiermede kan voor de behandeling de volgende indeling worden gemaakt:

I. de transporten van 24 augustus, 14 en 21 september 1943 (Westerbork-Auschwitz), waarvan na selectie bij aankomst de voor arbeid geschikt geachte mannen voor het overgrote merendeel zijn gebracht naar Monowitz-Buna en de overgebleven vrouwen nagenoeg alle werden bestemd voor experimenten;

II. de transporten van 31 augustus en 7 september 1943 (Westerbork-Auschwitz), waarvan, na selectie bij aankomst, de meeste voor arbeid geschikt geachte mannen voor het verrichten van puinopruimingswerk werden overgebracht naar het Ghetto te Warschau en een aantal vrouwen werd tewerkgesteld in Auschwitz-Birkenau;

III. het transport van 19 oktober 1943 (Westerbork-Auschwitz) waarvan het grootste deel der bij aankomst geselecteerde, voor arbeid geschikt geachte mannen na 4 weken "quarantaine" eveneens werd tewerkgesteld in Warschau, en een kleiner deel werd gezonden naar de kolenmijnen te Jawischowitz, terwijl omtrent de vrouwen na de aankomst van het transport te Auschwitz niets meer is vernomen;

IV. het transport van 15 november 1943 (Vught-Auschwitz), waarvan na ongeveer 6 weken "quarantaine" en daarop volgende verschillende selecties, de overgebleven mannen werden verdeeld over de kolenmijnen van Janina, Jawischowitz en Fürstengrube en verschillende arbeidscommando's in Auschwitz-Birkenau, terwijl heel enkele na de "quarantaine" en de selecties overgebleven vrouwen eveneens in Auschwitz-Birkenau werden tewerkgesteld;

V. het transport van 16 november 1943 (Westerbork-Auschwitz), waarvan na selectie bij aankomst de voor arbeid geschikt geachte mannen 4 weken in "quarantaine" werden gehouden om daarna voor het merendeel te worden tewerkgesteld in de kolenmijnen van Janina en Fürstengrube of voor werk in de omgeving van Auschwitz-Birkenau, terwijl heel enkele de selectie overleefd hebbende vrouwen eveneens voor arbeid in Auschwitz-Birkenau werden aangewezen.

Deze transporten telden ieder om en bij de 1.000 personen en vertonen, met uitzondering van het Vught-transport van 15 november 1943, ook wat hun globale samenstelling betreft, betrekkelijk weinig verschil, gelijk blijkt uit onderstaand staatje, waarin gemakshalve ter oriëntatie tevens de aantallen overlevenden zijn vermeld.

Vertrek- datum van Westerbork of Vught	Kinderen tot 15 j.	Mannen 16-50 j.	Vrouwe n 16-50 j.	Personen > 50 j.	Tota al	Aantal overle- vende mannen	Aantal overle- vende vrouwen
24 aug. 1943	121	233	263	384	1001	12	16
31 aug. 1943	160	268	381	195	1004	5	geen
7 sept. 1943	170	264	338	215	987	5	3
14 sept. 1943	119	302	330	254	1005	21	52
21 sept. 1943	60	384	394	141	979	14	44
19 okt. 1943	87	407	306	207	1007	11	geen
15 nov. 1943	14	485	526	124	1149	32	6
16 nov. 1943	166	281	291	257	995	16	geen
Totaal- generaal	897	2624	2829	1777	8127	116	121

Bij het Vught-transport van 15 november 1943 valt op het geringe aantal kinderen en oudere personen, hetgeen verklaarbaar is, omdat Vught een concentratiekamp was voor individueel gearresteerden.

Voorts springt in het oog het grote aantal overlevende vrouwen van de transporten van 24 augustus 1943, 14 september 1943 en 21 september 1943, waarover nader bij de behandeling van de afzonderlijke transporten.

3. Ook voor de transporten van deze periode geldt de algemene regel, dat jonge kinderen (tot 15 jaar), moeders met kinderen, zwangere vrouwen, alsmede zwakke, zieke en oudere personen (in de regel boven \pm 50 jaar) hetzij terstond bij aankomst, hetzij na verblijf van enkele weken in z.g. "quarantaine", door vergassing om het leven werden gebracht.

4. In aansluiting aan hetgeen aan het slot van paragraaf 2 van Hoofdstuk I is medegedeeld omtrent het gebruik, hetwelk is gemaakt van het "Nummerboek" van Auschwitz, wordt nog aangetekend, dat bij vergelijking van de gegevens van dat boek met die in de Krankenbau-administratie van Auschwitz o.m. is waargenomen, dat:

a. in gevallen, waarin een gevangene in laatstbedoelde administratie als "entlassen" is vermeld (zie Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub I d), terwijl van hem na zijn "Entlassung" uit anderen hoofde nog iets naders bekend is (plaats en tijdstip van overlijden elders, verblijf in andere kampen, evacuatie of repatriëring), achter zijn matriculenummer in het "Nummerboek" één of meer der in de laatst aangehaalde paragraaf genoemde aanduidingen voorkomen, terwijl zodanige aanduidingen (met uitzondering van het †-teken van 1 maart 1944 af; zie hieronder sub b) ontbreken b.v. achter de nummers dergenen, die blijkens de Krankenbau-administratie in Monowitz zijn overleden;

b. in het "Nummerboek" achter de nummers van hen, die op of na 1 maart 1944 zijn overleden, een †-teken is geplaatst, en achter de nummers van de vóór die datum overledenen in het geheel niets.

Uit deze constatering is de gevolgtrekking moeten worden gemaakt, dat de in paragraaf 3, sub I d, van Hoofdstuk I geformuleerde conclusie omtrent de 'Entlassenen' uit de Krankenbau Monowitz aldus moet worden aangevuld, dat, als uitzondering daarop, "de Entlassenen", wier matriculenummers in het "Nummerboek" van Auschwitz voorkomen zonder aanduiding van een kampmutatie of-een "checkings" (✓-)teken, moeten worden geacht te zijn overleden uiterlijk 29 februari 1944.

Daar het "Nummerboek", zoals in paragraaf 2 van Hoofdstuk I is opgemerkt, eerst begint bij het nummer 150 000, heeft bovenbedoelde aanvulling alleen betekenis voor de transporten na 7 september 1943. In feite is zij slechts van toepassing op 15 gevallen, behorende tot de transporten van 14 en 21 September 1943.

I. De transporten van 24 augustus, 14 en 21 september 1943

A. Mannen

Door de tewerkstelling van nagenoeg alle voor arbeid geschikt geachte mannen van deze transporten in Monowitz en door de omstandigheid, dat de personalia van verreweg de meeste van deze mannen voorkomen in de bewaard gebleven administratie van de 'Krankenbau' aldaar over de periode 7 juli 1943 - 19 Juni 1944 (zie paragraaf 2 van Hoofdstuk I), zijn uit deze administratie praktisch alle gematriculeerden bij name bekend. Klaarblijkelijk kwamen bijna allen te eniger tijd in deze "Krankenbau" terecht.

Daar voorts, hetzij uit de in genoemde administratie vermelde mutaties, hetzij uit latere documentaire gegevens (omtrent Auschwitz of omtrent andere kampen, waarheen de betrokkenen bij de grote evacuatie of eerder werden overgebracht), het lot van deze mannen, op enkele uitzonderingen na, bekend is, behoeft bij de behandeling van deze transporten niet verder te worden gezocht naar algemene conclusies voor de bepaling van de aantallen en de leeftijden der tewerkgestelden of van hun maximale levensduur.

Tenzij van het bestaan der betrokken vermisten (later) in andere kampen dan Monowitz is gebleken, vallen zij onder de conclusies, welke zijn geformuleerd in paragraaf 3, sub I, van Hoofdstuk I.

B. Vrouwen

Naar uit de overvloedige getuigenverklaringen blijkt, zijn de vrouwen, die bij de bij aankomst van deze transporten te Auschwitz gehouden selecties niet werden uitgezocht om voor experimenten te worden gebruikt (zie Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub III), terstond naar Birkenau gevoerd om te worden vergast.

Ten aanzien van de voor experimenten aangewezen vrouwen wordt in hoofdzaak naar de aangehaalde paragraaf verwezen, en voor het overige naar hetgeen omtrent deze vrouwen is medegedeeld bij de behandeling van de behandeling van de afzonderlijke transporten.

Transport van 24 augustus 1943

De mannen zijn gematriculeerd in 2 series, n.l. van 139.708 t/m 139.884 (A t/m W) en van

141.817 t/m 141.826 (W t/m Z). Hieruit blijkt, dat zo goed als nauwkeurig 187 mannen zijn gematriculeerd. Hoogstens zou nog een enkele naam met de beginletter A of Z aan de serie kunnen ontbreken.

Van die 187 mannen zijn er:		waarvan overlevend
a) overleden in Monowitz (sterfdata uit de Krankenkau-administratie bekend)	31	-
b) op bekende data uit de Krankenkau Monowitz afgevoerd naar Birkenau	48	1
c) idem naar Auschwitz	58	5
d) "entlassen" uit de Krankenkau Monowitz (data bekend)	46	6
e) briefschrijvers omtrent wie geen andere gegevens beschikbaar zijn	2	-
f) onbekend	2	-
	<u>187</u>	<u>12</u>

In totaal zijn van 31 van deze mannen uit Monowitz of Auschwitz brieven ontvangen, n.l. het laatst op 7 april 1944 van 30 mannen (verzonden 30 januari 1944 uit Auschwitz; zie paragraaf 3, sub IV, van Hoofdstuk I) en op 25 juli 1944 van 1 man. Slechts van 2 van deze briefschrijvers, bedoeld onder e) zijn geen nadere gegevens bekend, zodat alleen voor de bepaling van het lot van deze 2 de conclusies omtrent de briefschrijvers te baat moeten worden genomen (zie de aangehaalde paragraaf).

De beide onder f) bedoelde mannen zijn zelfs niet bij name bekend; slechts blijkt uit de openstaande nummers in de matriculeserie, dat er nog 2 niet geïdentificeerde tewerkgestelden zijn geweest. Zij vallen uiteraard als naamlozen onder de grote groep van degenen, die moeten worden geacht op of omstreeks de dag van aankomst te Auschwitz (27 augustus 1943) te zijn overleden.

Voor zover omtrent de overige niet-teruggekeerden individueel niets naders bekend is, vallen zij onder de conclusies omtrent de Monowitz-gevallen (Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub I).

Het aantal voor de experimentenblokken aangewezen vrouwen bedraagt blijkens de getuigenverklaringen 44; het gereconstrueerde fragment van de matriculenummerserie loopt van 55974 (A) t/m 56013 (V).

Uit de verklaringen van deze teruggekeerden zijn de namen der overigen bekend, zodat naar de in paragraaf 3, sub III, van Hoofdstuk I aangegeven richtlijnen de sterfdata kunnen worden bepaald.

Van 3 tot de overlevenden behorende vrouwen zijn op 25 juli 1944 hier te lande brieven ontvangen.

Transport van 14 september 1943

De bekende matriculeserie loopt van 150.605 t/m 150.837 (A t/m Z), zodat 233 mannen (misschien nog 1 of 2 meer) zijn gematriculeerd.

Hiervan zijn:		waarvan overlevend
a) overleden in Monowitz (sterfdata uit de Krankenhau-administratie bekend)	38	-
b) op bekende data uit de Krankenhau Monowitz afgevoerd naar Birkenau	79	1
c) idem naar Auschwitz	48	5
d) "entlassen" uit de Krankenhau Monowitz (data bekend)	52	13
e) briefschrijvers omtrent wie geen andere gegevens beschikbaar zijn	5	-
f) onbekend	9	-
g) in Auschwitz gebleven als verpleger	2	21
	<u>233</u>	<u>21</u>

Van 34 mannen zijn op 7 april 1944 hier te lande brieven ontvangen uit Monowitz (verzonden 30 januari 1944 uit Auschwitz). Slechts van 5 van hen (bedoeld sub e) zijn geen nadere gegevens uit anderen hoofde bekend, zodat alleen voor deze 5 de conclusies omtrent de briefschrijvers moeten worden toegepast (Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub IV).

Ten aanzien van de sub f bedoelde "onbekenden" is uiteraard geen andere conclusie mogelijk dan hen als overleden te beschouwen op of omstreeks de dag van aankomst van het transport te Auschwitz op 17 september 1943 (vgl. de overeenkomstige opmerking bij het transport van 24 augustus 1943 hiervoor). Voor de overigen gelden, voor zover omtrent hen individueel verder niets bekend is, de conclusies omtrent de Monowitz-gevallen (hoofdstuk I, paragraaf 3, sub I).

Van de vrouwen van dit transport zijn er, blijkens eenstemmige getuigenverklaringen, 100 aangewezen voor experimenten. Het gereconstrueerde fragment van de matriculeserie loopt van 62.463 (A) t/m 62.558 (Z). Ook van deze vrouwen kan aan de hand van de verklaringen van de 52 (!) overlevenden een zo goed als volledige lijst worden samengesteld.

Hun overlijdensdata kunnen worden bepaald overeenkomstig de conclusies in paragraaf 3, sub III, van Hoofdstuk I. Van 7 vrouwen zijn op 25 juli 1944 hier te lande brieven ontvangen. Deze brieven spelen voor de bepaling van het lot der betrokkenen geen rol, omdat omtrent hen nadere gegevens uit anderen hoofde bekend zijn.

Transport van 21 september 1943

Van de mannen zijn er rond 300 voor tewerkstelling geselecteerd. De gereconstrueerde matriculeserie loopt van 151.354 (A) t/m 152.153 (Z).

Van deze mannen zijn er:		waarvan overlevend
a) overleden te Monowitz (sterfdata uit de Krankenhau- administratie bekend)	59	-
b) op bekende data uit de Krankenhau Monowitz afgevoerd naar Birkenau	83	-
c) idem naar Auschwitz	38	2
d) "entlassen" uit de Krankenhau Monowitz (data bekend)	54	6
e) afgevoerd naar Warschau of achtergebleven in Auschwitz/Birkenau	60	6
op bekende data overleden in Auschwitz	3	-
idem in Buchenwald	1	-
aangetroffen in Buchenwald (vermist)	1	-
idem in Mauthausen (vermist)	1	-
	<u>300</u>	<u>14</u>

Bij dit transport deed zich de moeilijkheid voor, dat weliswaar het overgrote deel der geselecteerde mannen in Monowitz is terechtgekomen, maar een kleiner deel (maximaal 60 man) is vervoerd naar Warschau dan wel (d.w.z. het kleinste deel van deze 60 man) in Auschwitz/Birkenau is achtergebleven.

Met behulp echter van de uit getuigenverklaringen en uit administratieve gegevens verkregen wetenschap, dat eerstens de selectie voor de Warschau-groep (inclusief het gedeelte, dat tenslotte toch in Birkenau is tewerkgesteld) zeer zwaar is geweest, zodat daarvoor slechts sterke en gezonde mannen in de leeftijdsgroep van 18-40 jaar zijn aangewezen, en ten tweede voor tewerkstelling in Warschau en Birkenau slechts "niet-technici" zijn uitgezocht, terwijl de "technici" naar Monowitz zijn gezonden, is het mogelijk geweest een weliswaar niet mathematisch juiste, maar toch uit een oogpunt van waarschijnlijkheidsrekening verantwoorde lijst van 60 mannen samen te stellen, van wie met genoegzame zekerheid kan worden aangenomen, dat zij tot de bedoelde groep hebben behoord. Toetsing van deze lijst aan gevallen, waarin bekend was naar welke kampen betrokkenen waren afgevoerd, heeft de houdbaarheid van deze lijst aangetoond.

Volgens de conclusies, geformuleerd in paragraaf 3, sub II van Hoofdstuk I, geldt voor degenen, van wie vaststaat of moet worden aangenomen, dat zij naar Warschau zijn vervoerd, dat zij, tenzij individueel anders bekend is, moeten worden geacht te zijn overleden uiterlijk 31 maart 1944. Daar, tenzij in individuele gevallen, niet is uit te maken wie van de bedoelde 60 mannen inderdaad naar Warschau zijn getransporteerd en wie zijn achtergebleven, terwijl op grond van de sterftestatistieken, voor de tewerkgestelden in Auschwitz-Birkenau in deze periode geen langere maximale levensduur kan worden aangenomen dan 6 maanden, moet voor deze gehele groep, behoudens individuele vaststelling van het overlijden, de datum van 31 maart 1944 als uiterste sterfdatum worden aangenomen.

Voor de overige tewerkgestelden van dit transport zijn, tenzij individueel over nadere gegevens wordt beschikt, de conclusies omtrent de Monowitz-gevallen van toepassing (Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub I).

Brieven zijn ontvangen van 36 mannen, op 7 april 1944 uit Monowitz en Auschwitz (verzonden 30 januari 1944). Slechts omtrent 3 van deze mannen waren geen nadere gegevens bekend, zodat alleen ten aanzien van deze 3 de conclusies omtrent de briefschrijvers (Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub IV a) toepassing moesten vinden.

Ook van het onderhavige transport zijn, blijkens eenstemmige getuigenverklaringen, 100 vrouwen voor experimenten uitgezocht. Dit getal komt ook ongeveer overeen met dat der gematriculeerden volgens de gereconstrueerde nummerserie, die loopt van 63176 (A) t/m 63269 (Z).

Aan de hand van de verklaringen der 44 (!) gerepatrieerden is ook van deze vrouwen een volledige lijst op te maken, en, met inachtneming van de in paragraaf 3, sub III, van Hoofdstuk I aangegeven beginselen, voor zover nodig het tijdstip van overlijden te bepalen.

II. De transporten van 31 augustus 1943 en 7 september 1943

Van de voor tewerkstelling geselecteerde mannen, die op enkele in Auschwitz achtergeblevenen na, naar Warschau zijn vervoerd, zijn geen volledige lijsten op te maken. Ook zijn de selectie-grenzen niet nauwkeurig bekend. Het meest exact en vermoedelijk het dichtst bij de waarheid, is de verklaring van één der overlevenden van het transport van 31 augustus 1943, dat de leeftijdsgrens liep van 18 à 20 jaar tot 40 jaar, en dat enkele ouderen tot 50 jaar zijn uitgezocht. De grens van 18-40 jaar wordt ook genoemd door een repatriant van het transport van 7 september 1943, terwijl uit verschillende getuigenissen bekend is, dat voor Warschau in het algemeen alleen gezonde en krachtige mannen werden aangewezen. Daar van andere transporten ook jongeren in Warschau zijn aangetroffen, is het voorts mogelijk dat enkele volwassenen uitziende jongens van 16 en 17 jaar zijn meegegaan. Mede in verband met de verhouding van de aantallen geselecteerden tot de aantallen mannen van 16-50 jaar (hieronder bij de bespreking van de beide transporten afzonderlijk nader aan te geven), zou dus waarschijnlijk uit statistisch oogpunt bezien de grootste trefkans worden verkregen, wanneer er van zou worden uitgegaan, dat de mannen van 18 t/m 40 jaar (behoudens met name bekende uitzonderingen) naar Warschau zijn gedirigeerd, en alle overige mannen (behoudens wederom de met name bekende uitzonderingen) op of omstreeks de dag van aankomst van hun transport in Auschwitz door vergassing om het leven zijn gebracht.

Aan de andere kant kan, strikt genomen, van geen der mannen in de leeftijdsgroep van 16-50 jaar met zekerheid worden gezegd, dat hij terstond naar de gaskamers is verwezen indien dit niet door getuigen uitdrukkelijk wordt verklaard, en bestaat dus voor elke gezonde mannelijke gedeporteerde van 16 en 17 jaar of tussen 40 en 50 jaar theoretisch de mogelijkheid, dat hij tot de tewerkgestelden heeft behoord.⁷

Omtrent de vrouwen van de transporten van 31 augustus 1943 en 7 september 1943 is heel weinig bekend. Van eerst genoemd transport zijn geen overlevenden

⁷ De "Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten" heeft, in verband hiermede, voor beide transporten aangenomen, dat de mannen van 16-50 jaar, tenzij individueel anders bekend is, voor tewerkstelling zijn geselecteerd.

aangetroffen, en van het laatstgenoemde slechts 2, die bovendien door omstandigheden in een bevoorrechte positie hebben verkeerd. De omtrent de vrouwen te stellen conclusies zijn hieronder bij de bespreking der afzonderlijke transporten, vermeld.

Transport van 31 augustus 1943

Van de mannen zijn slechts 2 matriculenummers bekend, waaruit echter blijkt, dat de matriculeserie minstens loopt van 145 315 (E) tot ongeveer 145 472 (Z), dus aanmerkelijk meer dan 158 namen moet hebben bevat.

Het aantal mannen van 18-40 jaar bedraagt, blijkens de transportlijst 187, welk getal ongeveer overeenkomt met het geschatte aantal geselecteerden volgens de getuigenverklaringen, en met het aantal, waarop zou worden gekomen indien het aantal gematriculeerden met namen met de beginletters A t/m E op ruim 30 zou worden geschat, wat niet onredelijk lijkt.

Hierin ligt een aanwijzing dat, zo al enige jongere of oudere mannen (van 16 en 17, resp. van 40-50 jaar) zouden zijn tewerkgesteld, hun aantal niet groot kan zijn geweest. Het aantal mannen van 16-50 jaar bedraagt, blijkens het staatje op blz. 27, 268.⁸

Voor het overige kan voor de behandeling van dit transport worden volstaan met verwijzing naar de Warschau-conclusies (Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub II). Brieven zijn van de mannen van dit transport niet ontvangen.

Ten aanzien van de vrouwen van dit transport (van wie er geen is teruggekeerd, terwijl ook geen matriculenummers bekend zijn), zou uit verklaringen van overlevende mannen zijn op te maken, dat heel enkelen de selectie hebben overleefd, en naar Birkenau zijn gebracht. Inderdaad zijn er 2 briefschrijfsters; zij hebben geschreven uit Birkenau onder dagtekening van 30 januari 1944. Voorts is van 7 vrouwen nog iets naders bekend uit verklaringen van vrouwen van andere transporten.

Wanneer er nog andere vrouwen zijn geweest, die geruime tijd in leven zijn gebleven na hun aankomst in Birkenau, moet worden aangenomen, dat alsdan wel ergens in verklaringen van overlevende vrouwen van andere transporten van haar bestaan is gebleken.

Voor zover dit niet het geval is, en ook overigens van de vrouwen van het onderhavige transport niets meer is vernomen, moet worden geconcludeerd, dat allen, evenals de kinderen, op of omstreeks de dag na die van aankomst van het transport te Auschwitz, dus op of omstreeks 3 september 1943, door vergassing om het leven zijn gebracht.

Transport van 7 september 1943

Het gereconstrueerde fragment van de matriculeserie loopt van 149.131 (T) t/m 149.265 (W) en omvat dus 135 namen. Het aantal mannen van 18-40 jaar bedraagt, blijkens de transportlijst, 167, welk getal ongeveer overeenkomt met het aantal geselecteerden volgens getuigenverklaringen en tamelijk wel strookt met de schatting, waartoe wordt gekomen indien de bekende matriculeserie van 135 aangevuld wordt gedacht met de

⁸ Zie de vorige noot.

nummers van de mannen met namen met de beginletters A t/m E en X t/m Z. Een berekening van dit aantal naar de leeftijdsgroep van 16-50 jaar levert een totaal op van 264, waaruit blijkt, dat, zoal mannen van 16 en 17 jaar en van 40-50 jaar zijn tewerkgesteld, hun aantal gering moet zijn geweest.⁹ Voor het overige kan ook voor de behandeling van dit transport worden volstaan met verwijzing naar de Warschau-conclusies (Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub II). Brieven zijn van de tewerkgestelden van dit transport niet ontvangen.

Van de vrouwen is, blijkens de verklaringen van de drie overlevenden, een aantal voor tewerkstelling geselecteerd. De schattingen lopen van 100 tot 150, terwijl als selectiegrens wordt aangegeven: 16 t/m 40 jaar. Het te reconstrueren fragment van de matriculeserie loopt van 61220 (B) t/m 61278 (P) en omvat dus 59 namen. De schatting van ± 100 tewerkgestelden kan dus ongeveer juist zijn.

In verband met een en ander kan worden aangenomen, dat vrouwen van 16 t/m 40 jaar, die geen kinderen van 15 jaar of jonger bij zich hadden, de selectie hebben overleefd.

Een 30-tal verpleegsters en een "z.g. doktores" werden uitgezocht voor het "Krankenrevier".

Deze groepen hadden een betrekkelijk ruime levenskans. Voor zover zij een aanmerkelijk langere tijd na hun selectie in leven zijn gebleven, moet worden aangenomen, dat van hun bestaan blijkt uit verklaringen van overlevenden, en individuele vaststelling van hun overlijden mogelijk is. Blijkt daarvan niet, dan moet worden aangenomen, dat zij het lot hebben ondergaan van de overige voor arbeid geselecteerde vrouwen, die in Birkenau zijn tewerkgesteld. Hun arbeid was, blijkens hetgeen daaromtrent uit verklaringen van vrouwen van andere transporten bekend is, zeer zwaar, in verband waarmee de maximale levensduur van deze vrouwen wordt geschat op weinig meer dan 2 maanden. Op grond hiervan kan van hen worden aangenomen, dat zij, behoudens uitzonderingen, uiterlijk 30 november 1943 waren overleden. Alle andere vrouwen, en ook de kinderen, moeten worden geacht te zijn overleden op of omstreeks de dag na die van aankomst te Auschwitz, dus op of omstreeks 10 september 1943.

De drie teruggekeerde vrouwen hebben een bevoorrechte positie gehad (één als verpleegster, één als schrijfster op een kampbureau, en de derde als muzikante in het kamporkest).

III. Transport van 19 October 1945

A. Mannen

Bij aankomst van de trein in Auschwitz had dadelijk een selectie plaats, waarbij, naar de gemiddelde schatting van overlevenden, ongeveer 350 mannen werden uitgezocht.

De overigen werden terstond weggevoerd om te worden vergast. Het gereconstrueerde fragment van de matriculeserie loopt van 157894 (B) t /m 158229 (Z) en omvat dus 336 gematriculeerden.

⁹ Zie noot 7.

Dit getal stemt nagenoeg met bovengenoemd cijfer van ongeveer 350 man overeen. De geselecteerden gingen 4 weken in "quarantaine", waarna zij in twee groepen werden tewerkgesteld.

Op grond van getuigenverklaringen moet worden aangenomen, dat ongeveer 120 mannen werden uitgezocht voor de kolenmijnen van Jawischowitz en dat de overigen (ongeveer 230 man) naar Warschau werden gevoerd.

Van de gehele matriculeserie zijn slechts van 22 nummers de dragers bekend. De leeftijden van de betrokkenen variëren van 16 tot 44 jaar, terwijl, blijkens de transportlijst, het aantal mannen van 16 t/m 45 jaar 354 bedraagt, d.i. ten naasten bij het aantal geselecteerden.

Hierin zou een aanwijzing kunnen worden gezien, dat de selectiegrens heeft gelopen van 16-45 jaar. Zou echter deze selectiegrens worden aanvaard, dan zou geen rekening zijn gehouden met het afvallen van zwakken en zieken. Daarom is de trefkans groter en dus de statistische fout kleiner, wanneer een selectiegrens van 16-50 jaar wordt aangehouden. De op deze basis samen te stellen totaalijst van de geselecteerden zou 407 namen bevatten. Wie van hen naar Jawischowitz zijn gezonden en wie naar Warschau, is echter, behoudens voor zover de namen van de betrokkenen zijn te achterhalen uit getuigenverklaringen of officiële documenten, niet uit te maken. De 22 bekende matriculenummers hebben klaarblijkelijk alle betrekking op mannen, die in Jawischowitz zijn terechtgekomen. Van 20 van hen bestaan nl. "Fragebogen", terwijl de namen van de resterende 2 voorkomen in de administratie van Krankenbau Monowitz, en uit de samenhang moet worden afgeleid, dat de administratie van het commando Jawischowitz in Monowitz werd gevoerd.

Het staat voorts wel vast, dat de bedoelde 20 mannen op het tijdstip van de evacuatie nog in leven waren (10 van hen zijn trouwens teruggekeerd, 4 zijn overleden in Buchenwald en Mauthausen en 5 zijn na evacuatie vermist). De gegevens omtrent deze 20 man bieden derhalve geen enkel houvast voor de bepaling van het lot der overigen van de Jawischowitz-groep.

Het enige aangrijpingspunt hiervoor is het tijdstip, waarop de hogerbedoelde 2 mannen uit de administratie van Krankenbau Monowitz zijn afgeschreven. Deze zijn namelijk op 23 januari 1944 en 26 maart 1944 afgevoerd naar Birkenau. Hoewel moet worden toegegeven, dat deze summiere gegevens geen stevige grondslag bieden voor gevolgtrekkingen, mag er toch uit worden afgeleid, dat althans tot ongeveer eind maart 1944 nog mannen van het transport van 19 oktober 1943 in Jawischowitz werden geselecteerd.

Daar verder geen gegevens beschikbaar zijn, zit er weinig anders op dan met behulp hiervan een conclusie te formuleren. Deze kan slechts aldus luiden, dat de mannen van het transport van 19 oktober 1943, die in de mijnen van Jawischowitz zijn tewerkgesteld, voor zover omtrent hen geen individuele conclusies kunnen worden getrokken, uiterlijk 31 maart 1944 worden geacht te zijn overleden. Met het oog op hetgeen omtrent de toestanden in de mijnen in het algemeen bekend is, is deze conclusie trouwens niet onredelijk.

Aangezien tenslotte voor het naar Warschau gezonden contingent de in paragraaf 3, sub II, van Hoofdstuk I geformuleerde Warschau-conclusies van toepassing zijn, waarbij, tenzij in individuele gevallen anders bekend is, eveneens de datum van 31 maart 1944 als

uiterste overlijdensdatum is gefixeerd, is op deze wijze de moeilijkheid, die de behandeling van het onderhavige transport oplevert, op aanvaardbare wijze opgelost.

B. Vrouwen

Omtrent het lot van de vrouwen van dit transport is in het geheel niets bekend. Geen van hen is teruggekeerd, terwijl aangaande enige selectie in Auschwitz niets vaststaat. Ook in getuigenverklaringen is tot dusver van hun aanwezigheid in Auschwitz of Birkenau niets gebleken. In verband hiermede moet worden aangenomen, dat alle vrouwen van het transport van 19 oktober 1943, evenals de kinderen, op of omstreeks de dag na die van aankomst te Auschwitz (22 oktober 1943) door vergassing om het leven zijn gebracht.

IV. Transport van 15 november 1943 (Vught-Auschwitz)

Dit transport bestond, zoals op blz. 44 is opgemerkt, hoofdzakelijk uit mannen en vrouwen van de arbeidsgeschikte leeftijd (weinig kinderen en oudere personen). Onder hen waren veel gemengd-gehuwden en half-Joden. Bij aankomst had geen selectie plaats; allen zijn terstond geregistreerd.¹⁰

Vervolgens ging het gehele transport gedurende ongeveer 6 weken in 'quarantaine', waarbij echter enkele groepen terstond werden tewerkgesteld.

In januari 1944 zijn twee grote selecties gehouden, waarvan de data verschillend werden opgegeven. Doordat de registratie en zodoende tevens de matriculering plaats had voor de selecties, wat door hetgeen bekend is omtrent de lengte van de nummer-series wordt bevestigd, is uit deze series met betrekking tot het aantal geselecteerden in het geheel niets en omtrent de bij de selecties in acht genomen leeftijdsgrenzen heel weinig af te leiden. Dit maakt het niet gemakkelijk de lotgevallen van dit transport te reconstrueren en ten aanzien van de vermoedelijke tijdstippen van overlijden verantwoorde conclusies op te stellen.

A. Mannen

Voor de bepaling van de leeftijden der geselecteerde mannen is het enige houvast de mededeling in een getuigenverklaring dat personen boven de 45 jaar naar "Blok 18" (het vergassingsblok) gingen, en dat mannen van 18-45 jaar werden verdeeld in 2 groepen, waarvan de ene, ten getale van 100 à 150 man, is tewerkgesteld in Auschwitz-Birkenau, terwijl de andere groep naar de kolenmijnen van Janina, Jawischowitz en Fürstengrube werd overgebracht. Het totaal van deze laatste groep is in de beschikbare

¹⁰ Deze gang van zaken is een merkwaardige illustratie van het prima facie vreemd aandoende feit, dat het een zeker voordeel had als "gestrafte" te worden gedeporteerd (de naar Vught overgebrachte gevangenen waren immers, zoals op de aangehaalde bladzijde is vermeld, in hoofdzaak individueel gearresteerd!). Men had dan een "dossier" tegen zich, en de kans bestond, dat van "hogerhand" (de "Gestapo" of de "Reichssicherheitsdienst") nog wel eens naar dat dossier én naar de bijbehorende persoon zou worden gevraagd. Vandaar dat men dan niet dadelijk kon worden vergast!

getuigenverklaringen niet vermeld. Wel is opgegeven, dat ongeveer 120 mannen zijn gegaan naar Janina, en kleinere groepen naar Jawischowitz en Fürstengrube.¹¹

Hieruit mag worden geconcludeerd, dat het totaal aantal geselecteerden 300 à 350 man heeft bedragen. Het aantal mannen in de leeftijdsgroep van 18-45 jaar bedraagt 425. Zou dus worden aangenomen, dat inderdaad 300 à 350 man zijn geselecteerd, dan zouden bij de selecties nog 75 à 100 zwakke of ziekelijke personen van deze groep moeten zijn afgevallen. Dit is heel goed mogelijk, omdat de selecties vrij zwaar zijn geweest. Voor het aanvaarden der aangegeven leeftijdsgrens pleit bovendien, dat van de 41 bekende geselecteerden de leeftijden variëren van 18-43 jaar (met een zéér merkwaardige uitzondering van 12 jaar!).

De te riskeren statistische fout bedraagt bij deze aanvaarding 18 à 28% en de trefkans dus 72 à 82%, hetgeen acceptabel mag worden geacht.

Aangaande de levensduur van de geselecteerden vallen slechts zeer globale schattingen te maken. Getuigenverklaringen noemen voor de tewerkgestelden in de mijnen van Janina en Fürstengrube een gemiddelde levensduur van 2 à 3 maanden, dus dezelfde tijd, die ongeveer voor de in de slechtste conditie verkerende arbeidsgroepen in Auschwitz/Birkenau moet worden aangenomen.

Resumerend is het aannemelijk geacht als eindconclusie te stellen dat de tot het onderhavige transport behoord hebbende mannen van 18 t/m 45 jaar, tenzij hun overlijden op grond van individuele gegevens op een ander tijdstip moet worden vastgesteld, moeten worden geacht te zijn overleden uiterlijk 31 maart 1944. Voorts zijn de data, waarop de selecties in januari 1944 hebben plaats gehad, niet precies te bepalen, in verband waarmee daarnaast moet worden geconcludeerd, dat alle andere mannen van dit transport zijn overleden uiterlijk op 31 januari 1944 te Auschwitz/Birkenau.¹²

B. Vrouwen en kinderen

Getuigenverklaringen melden eensluidend, dat reeds in de eerste weken van haar verblijf te Auschwitz, tijdens de "quarantaine", een zeer groot aantal vrouwen aan tyfus,

¹¹ Met het oog op de vermelde omstandigheid, dat het gehele transport werd gematriculeerd, is een poging gedaan om de nummerlijst, voor wat de mannen betreft, nominatief volledig op te stellen. Het nut daarvan zou zijn geweest, dat door vergelijking met het "Nummerboek" (zie Hoofdstuk I, paragraaf 2, blz. 4) een volledig overzicht zou zijn verkregen van de dislocaties, waaraan de gedeporteerden van dit transport werden ontworpen, en dus van elke gedeporteerde zou kunnen worden nagegaan naar welk kamp hij, althans in eerste instantie, werd overgebracht. Ook zou een aantal gegevens zijn verkregen omtrent overlijden. Deze poging is slechts zeer gedeeltelijk gelukt, doordat de nummering wel alfabetisch maar niet lexicografisch plaatshad. Niettemin is als resultaat van deze poging in een aantal individuele gevallen een oplossing verkregen.

¹² Wegens het grote aantal gegevens omtrent individuele gevallen, dat, vooral bij de uitwerking, uit getuigenverklaringen en ander documentatiemateriaal werd verkregen, heeft de "Commissie tot het doen van aangifte van overlijden van vermisten" de omgekeerde weg gevolgd, en, tenzij in die individuele gevallen anders bleek, alle gedeporteerden van dit transport als overleden beschouwd op een gefixeerd tijdstip, dat aanvankelijk was gesteld op 31 januari 1944, doch later is verschoven naar 31 mei 1944. Hoewel door deze werkwijze, waarbij dus uitzondering werd wat hier als regel is gesteld, en omgekeerd, theoretisch beschouwd, de concordantie met de conclusies van het Informatiebureau is verbroken, blijken in de praktijk de beslissingen van de Commissie betrekkelijk weinig van de decisies van het Informatiebureau af te wijken.

dysenterie en andere ziekten is overleden. Van enkele van deze vrouwen kan wellicht het tijdstip van overlijden individueel worden vastgesteld. De precieze datum in januari, waarop de kinderen, en de vrouwen, die kinderen bij zich hadden, voor de gaskamers zijn geselecteerd, valt niet te bepalen.

Voorts blijkt uit eenstemmige verklaringen, dat slechts 5 met name bekende vrouwen de selecties van januari 1944 hebben overleefd. Geconcludeerd moet dus worden, dat alle andere vrouwen, en ook de kinderen, uiterlijk 31 januari 1944 als gevolg van ziekte, uitputting, vergassing of anderszins waren overleden.

Transport van 16 november 1943

A. Mannen

Bij aankomst van het transport te Auschwitz had terstond een selectie plaats, waarbij volgens getuigenverklaringen 200 à 300 man (de meest exacte opgaven spreken van 260 en 275 man) voor tewerkstelling werden uitgezocht. Deze cijfers stemmen overeen met het totaal aantal gematriculeerden volgens het gereconstrueerde fragment van de nummerserie, dat loopt van 163804 (B) t/m 164068 (W) en dus 265 geselecteerden omvat.

De bij de selectie in acht genomen leeftijdsgrenzen worden verschillend opgegeven, nl. "tot 50 jaar" en "tussen 16 en 40 jaar", terwijl de leeftijden der 24 bekende geselecteerden variëren van 16 t/m 43 jaar. Blijkens de transportlijst bedroeg het aantal mannen in de leeftijdsgroep van:

16-50 jaar: 281

16-45 jaar: 250

16-40 jaar: 208

Aangezien het cijfer van 281 het dichtst ligt bij het aantal geselecteerden volgens de getuigenverklaringen en ook bij de bekende nummerserie, kan worden vastgesteld, dat de selectiegrens moet hebben gelopen van 16-50 jaar.

De verklaringen omtrent de verdere lotgevallen der geselecteerden lopen nogal uiteen. Vast staat alleen, dat zij allen eerst ongeveer 4 weken in "quarantaine" zijn gehouden (gedurende welke tijd slechts 2 of 3 mannen zijn overleden), en dat daarna een indeling in arbeidsgroepen heeft plaats gehad, waarbij contingenten zijn gezonden naar Janina en Fürstengrube, en een ander gedeelte in Auschwitz/Birkenau is tewerkgesteld. Behoudens voor zover uit getuigenverklaringen of officiële documenten individueel iets blijkt omtrent het lot van de betrokkenen, is van de afzonderlijke groepen niet na te gaan wie daarbij waren ingedeeld. Zelfs is de sterkte dier afzonderlijke groepen bij benadering niet te bepalen, omdat de schattingen dienaangaande te ver uiteen lopen. De gemiddelde levensduur zal echter niet afwijken van die der tewerkgestelden van het hiervóór behandelde transport van 15 november 1943, aangezien de betrokkenen onder gelijke omstandigheden in dezelfde kampen hebben verbleven.

In verband hiermede ware ook voor het onderhavige transport te concluderen, dat de geselecteerde mannen, behoudens individuele vaststellingen, uiterlijk 31 maart 1944 waren overleden. Als plaats van overlijden kan, in verband met het vorenstaande,

slechts worden aangegeven: in of in de omgeving van Auschwitz, dan wel in de kampen Janina en Fürstengrube.

B. Vrouwen

Van de vrouwen van het onderhavige transport is niemand teruggekeerd. Volgens verklaringen van de mannen zouden slechts heel enkele vrouwen (de één spreekt van 3 of 4, een ander van hoogstens 10) de selecties hebben overleefd. Vrouwelijke overlevenden van het transport van 15 november 1943 verklaren, dat alle vrouwen van het 16 november 1943-transport terstond naar het "crematoriumblok" werden gebracht en daarna werden vergast.

In verband hiermede ware te concluderen, dat alle vrouwen en ook de kinderen van dit transport, tenzij individueel anders blijkt, op of omstreeks de dag na die van hun aankomst te Auschwitz, dus op 19 november 1943, door vergassing om het leven zijn gebracht.

Bijlage I

Samenvatting van de conclusies voor de voorjaarstransporten van 1943

Transport (vertrek datum uit Westerbork)	Mannen	Vrouwen
11 januari 1943	De mannen, die op de dag van aankomst te Auschwitz (dus op 14 januari 1943) de leeftijd van 16 jaar hadden bereikt, maar nog geen 51 jaar waren, worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden in het Auschwitz-complex niet eerder dan 14 januari 1943 en uiterlijk 30 April 1943. Alle andere tot dit transport behoord hebbende mannen worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht op of omstreeks 14 januari 1943 te Auschwitz/Birkenau te zijn overleden.	De vrouwen, die op de dag van aankomst te Auschwitz (dus op 14 januari 1943) de leeftijd van 18 jaar hadden bereikt, maar nog geen 36 jaar waren, worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden aldaar niet eerder dan 14 januari 1943 en uiterlijk 30 April 1943. Alle andere tot dit transport behorende vrouwen, en ook kinderen, worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht op of omstreeks 14 januari 1943 te Auschwitz/Birkenau te zijn overleden.
18 januari 1943 22 januari 1943 23 januari 1943	Alle met deze transporten gedeporteerden worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht terstond bij aankomst te Auschwitz (dus resp. op of omstreeks 21, 25 en 26 januari 1943) te Auschwitz/Birkenau te zijn overleden.	
29 januari 1943 2 februari 1943 9 februari 1943 16 februari 1943 23 februari 1943	De tot deze transporten behoord hebbende mannen, die bij aankomst te Auschwitz (dus resp. op 1, 5, 12, 19 en 26 februari 1943) de leeftijd van 16 jaar hadden bereikt, maar nog geen 41 jaar waren, worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden in het Auschwitz-complex niet eerder dan resp. 1, 5 en 12 februari, 1 maart en 26 februari 1943 en uiterlijk 30 april 1943. Alle andere tot deze transporten behoord hebbende mannen worden,	Alle met deze transporten gedeporteerde vrouwen, en ook de kinderen, worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Auschwitz/Birkenau resp. op of omstreeks 1, 5, 12, 19 en 26 februari 1943.

	tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Auschwitz/Birkenau resp. uiterlijk 1, 5, 12, 19 en 26 februari 1943.	
--	---	--

Bijlage II

Samenvatting van de conclusies van de najaarstransporten van 1943

Transporten (vertrekdata uit Nederland)	Mannen	Vrouwen en kinderen ¹³
24 augustus 1943 14 september 1943 21 september 1943 (uit Westerbork)	<p><u>1e.</u> Individueel wordt aan de hand van de administratie van de "Krankenbau" Monowitz het tijdstip en de plaats van overlijden vastgesteld van de tot de nevenvermelde 3 transporten behoord hebbende mannen die:</p> <p><u>a.</u> in de Krankenbau zijn overleden (data bekend);</p> <p><u>b.</u> uit de Krankenbau zijn afgevoerd naar Birkenau (overleden aldaar uiterlijk de dag na die waarop zij uit de administratie werden afgeschreven);</p> <p><u>c.</u> uit de Krankenbau zijn afgevoerd naar Auschwitz (overleden aldaar uiterlijk op het einde van de derde maand na de datum, waarop zij uit de administratie werden afgeschreven);</p> <p><u>d.</u> uit de Krankenbau zijn "entlassen" (overleden tijdens de evacuatie op een datum, te bepalen aan de hand van het door het Informatiebureau opgestelde evacuatieschema), met dien verstande, dat de 'Entlassenen', wier matriculenummers in het</p>	<p><u>1e.</u> Individueel wordt aan de hand van de bij het Informatiebureau uit getuigenverklaringen en officiële documenten samengestelde lijsten het tijdstip en de plaats van overlijden vastgesteld van de voor het ondergaan van experimenten geselecteerde vrouwen. Tot deze groep behoord hebbende vrouwen, die uit de experimentenblokken zijn afgevoerd naar Birkenau, worden geacht te zijn overleden aldaar uiterlijk op het tijdstip, dat voor de afzonderlijke groepen is vastgesteld in paragraaf 3, sub III, van Hoofdstuk I.</p> <p><u>2e.</u> Alle andere tot de nevenvermelde drie transporten behoord hebbende vrouwen, en ook de kinderen, worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden</p>

¹³ Onder "kinderen" worden in deze samenvatting verstaan: kinderen, die 3 dagen na de transportdatum nog geen 16 jaar waren.

	<p>"Nummerboek" van Auschwitz voorkomen zonder aanduiding van een kampmutatie of een "checkings"(✓)-teken, moeten worden geacht te zijn overleden uiterlijk 29 februari 1944.</p> <p>2e. De tot het transport van 21 september 1943 behoord hebbende mannen, van wie bekend is of moet worden aangenomen, dat zij verder zijn vervoerd naar Warschau, worden, tenzij individueel anders bekend is, (zie mede Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub II) geacht te zijn overleden aldaar uiterlijk 31 maart 1944.</p> <p><u>3e.</u> Alle andere tot de nevenvermelde drie transporten behoord hebbende mannen worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Birkenau resp. op of omstreeks: 27 augustus 1943 (transport 24 augustus 1943) 17 september 1943 (transport 14 september 1943) 24 september 1943 (transport 21 september 1943).</p>	<p>te Birkenau, resp. op of omstreeks: 27 augustus 1943 (transport 24-8-1943) - 17 september 1943 (transport 14-9-1943) - 24 september 1943 (transport 21 september 1943).</p>
<p>31 augustus 1943 7 september 1943 (uit Westerbork)</p>	<p><u>1e.</u> Alle tot de nevenvermelde twee transporten behoord hebbende mannen, die op de dag na hun aankomst te Auschwitz (dus op resp. 2 en 10 september 1943) de leeftijd van 16 jaar hadden bereikt, doch nog geen 51 jaar waren, tenzij individueel anders bekend is (zie mede Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub II) geacht te zijn overleden te Warschau uiterlijk 31 maart 1944.</p> <p><u>2e.</u> Alle andere tot de tot de nevenvermelde transporten behoord hebbende mannen worden, tenzij individueel anders</p>	<p><u>1e.</u> Alle tot het transport van 7 september 1943 behoord hebbende vrouwen, die op de dag na hun aankomst te Auschwitz (dus op 10 september 1943) de leeftijd van 16 jaar, doch nog geen 41 jaar waren, en geen kinderen bij zich hadden, worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden in of in de omgeving van Auschwitz/Birkenau niet eerder dan 10 Sept 1943 en</p>

	<p>bekend is, geacht te zijn overleden te Birkenau resp. op of omstreeks: 3 september 1943 (transport 31 augustus 1943) 10 september 1943 (transport 7 september 1943).</p>	<p>uiterlijk 30 november 1943. <u>2e.</u> Alle andere tot de nevenvermelde transporten behoord hebbende vrouwen, en ook de kinderen, worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Birkenau resp. op of omstreeks: 3 september 1943 (transport 31 augustus 1943) 10 september 1943 (transport 7 september 1943).</p>
19 oktober 1943 (uit Westerbork)	<p><u>1e.</u> Alle tot nevenvermeld transport behoord hebbende mannen, die op de dag na hun aankomst te Auschwitz (dus op 22 oktober 1943) de leeftijd van 16 jaar hadden bereikt, doch nog geen 51 jaar waren, worden, tenzij individueel anders bekend is, (zie mede Hoofdstuk I, paragraaf 3, sub II) geacht te zijn overleden te Warschau of te Jawischowitz niet eerder dan 22 oktober 1943 en uiterlijk 31 maart 1944. <u>2e.</u> Alle andere tot nevenvermeld transport behoord hebbende mannen worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Birkenau op of omstreeks 22 oktober 1943.</p>	<p>Alle tot nevenvermeld transport behoord hebbende vrouwen en kinderen worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Birkenau op of omstreeks 22 oktober 1943.</p>
15 november 1943 (uit Vught)	<p><u>1e.</u> Alle tot nevenvermeld transport behoord hebbende mannen, die op de dag na hun aankomst te Auschwitz (dus op 18 november 1943) de leeftijd van 18 jaar hadden bereikt, doch nog geen 46 jaar waren, worden, tenzij individueel anders bekend is geacht te zijn overleden in of in de</p>	<p>Alle tot nevenvermeld transport behoord hebbende vrouwen en kinderen worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Auschwitz/Birkenau niet eerder dan 1 januari 1944 en uiterlijk 31 januari</p>

	<p>omgeving van Auschwitz-Birkenau, dan wel in het mijnengebied van Janina, Jawischowitz en Fürstengrube, niet eerder dan 1 januari 1944 en uiterlijk 31 maart 1944.</p> <p><u>2e.</u> Alle andere tot nevenvermeld transport behoord hebbende mannen worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Auschwitz/Birkenau niet eerder dan 1 januari 1944 en uiterlijk 31 januari 1944.</p>	1944.
16 november 1943 (uit Westerbork)	<p><u>1e.</u> Alle tot nevenvermeld transport behoord hebbende mannen, die op de dag na hun aankomst te Auschwitz (dus op 19 november 1943) de leeftijd van 16 jaar hadden bereikt, doch nog geen 51 jaar waren, worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden in of in de omgeving van Auschwitz/Birkenau, dan wel in het mijnengebied van Janina en Fürstengrube, niet eerder dan 7 december 1943 en uiterlijk 31 maart 1944.</p> <p><u>2e.</u> Alle andere tot nevenvermeld transport behoord hebbende mannen worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Birkenau op of omstreeks 19 november 1943.</p>	Alle tot nevenvermeld transport behoord hebbende vrouwen en kinderen worden, tenzij individueel anders bekend is, geacht te zijn overleden te Birkenau op of omstreeks 19 november 1943.